

บัญญัติชาตก ภาคที่ ๑๐
ประชุมนิทานในประเทศนี้แต่โบราณ ๕๐ เรื่อง

นางสอาด สัมคัสโมสร
พิมพ์ในงารพระราชทานเพลิงศพ
อำมาตย์เอก พระสมัคสโมสร (สอน นุตประศาสน์ เปரியัญ)
จ ม, บ ช,
เมื่อบชาติ พ. ค. ๒๔๖๘

คำนำ

นางสอาด ส้มคัสโมตร์ จะทำการปลงศพของคุณ พระส้มคัส
สโมตร์ (สอน นุศประศาสน์ เปรี๊ญ) จม, บช, ผู้ดำมี ใครจะพิมพ์
หนังสือเป็นของชำร่วยในเวตาพระราชทานเพลิงศพสักเรื่องหนึ่ง ได้มอบ
ฉันทะให้มหาอำมาตย์โท พระยาโบราณราชธานินทร์ อุปนายกแพนท
โบราณคดีแห่งราชบัณฑิตยสภา ให้เป็นผู้จัดการเรื่องหนังสือที่จะพิมพ์
นี้ พระยาโบราณฯ ได้บอกมายังหอพระสมุดสำหรับพระนคร ขอให้
จัดเรื่องตอนหนึ่งในหนังสือบัญญัติชาดก ซึ่งหอพระสมุดฯ ได้พิมพ์มา
แล้วโดยลำดับเป็นภาค ๆ กรรมการจึงจัดหนังสือบัญญัติชาดกภาคที่ ๓๐
มีนทาน ๕ เรื่องให้พิมพ์ในสมุดเล่มนี้
อนึ่งในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เจ้าภาพได้เรียบเรียงประวัติของผู้
มรณะส่งมา ขอให้พิมพ์ไว้เป็นที่ระลึกด้วย จึงได้พิมพ์ไว้ต่อคำนำนี้

กฤษ ๒๖ ๒๕๖๓. สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓๗ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๕๖๓

อำมาตย์เอก พระสมัคสโมสร (สอน นุตประศาสน์ เปรียญ)

พ.ศ. ๒๔๑๘-๒๔๖๖

ประวัติ

พระสมศักดิ์โมลี (ด่อน นุตประศาสน์ เปรียญ) จ.ม, บ.ช,
ข้าราชการนอกประจำการกระทรวงมหาดไทย เป็นบุตรนายชำ นางพ่วง
เกิดที่ตำบลสายทอง อำเภอป่าโมกข์ จังหวัดอ่างทอง เมื่อวันที่ ๒๖
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๘ เมื่ออายุพอสมควรจะเข้าเรียนได้ บิดาจึงส่งไป
ให้ศึกษาอักษรธรรมอยู่ในสำนักเจ้าอธิการวัดพนมโยง อำเภอกรุงเก่า
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วย้ายไปอยู่ในสำนักพระธรรมราชาวัตร
(อาจ) ครั้นยังเป็นพระญาณไตรโลก ผนวค้ำดาปน ซึ่งอยู่ใกล้กับ
วัดพนมโยง ภายหลังบรรพชาเป็นสามเณร แล้วลงมาศึกษาอยู่ในสำนัก
สมเด็จพระวันรัตน (ฑิต) แต่ครั้งเป็นพระธรรมเจดีย์ ผนวค้ำมหาธาตุ
ในพระนคร ได้เข้าเรียนวิชาหนังสือไทยสอบได้ได้ตามหลักสูตรของกรม
ศึกษาธิการ ได้รับประกาศนียบัตรประโยค ๑ แด่ประโยค ๒ ชั้น ๒ ภาษา
บาลีได้เข้าเรียนกับหลวงอุดมจินดา (ทิม) เป็นพน และศึกษากับพระ
ธรรมวโรดม (เข้ม) ครั้งเป็นพระราชมนูบ้าง กับสมเด็จพระวันรัตน
(ฑิต) บ้าง ถึง พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุครบอุปสมบท จึงขึ้นไปอุปสมบท
ณวัดศาลาปูน พระธรรมราชาวัตร (อาจ) แต่ยังเป็นพระญาณไตรโลก
เป็นอุปัชฌาย์ อุปสมบทแล้ว กลับลงมาศึกษาวิชาอยู่ในสำนักวัด
มหาธาตุตามเดิม ถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เข้าสอบได้แปลพระปริยัติธรรมในที่
ประชุมพระราชาคณะได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ แปลได้อีก

๓ ประโยค เป็น ๒ ประโยค พ. ศ. ๒๔๔๔ แปลได้อีกประโยค ๓ เป็น
 ๗ ประโยค และเมื่อ พ. ศ. ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะหล่อจำลองพระพุทธรูปชินราชวัดมหาธาตุ
 จังหวัดพิษณุโลก ลงมาเป็นพระประธานวัดเบญจมบพิตร โปรดให้พระ
 ชรรวมโรตม (เข้ม) แต่ยังเป็นพระราชมนู ขึ้นไปเป็นแม่กองชักซ่อม
 พระสงฆ์หัวเมือง มณฑลพิษณุโลก สำหรับเข้าพระราชพิธีหล่อพระพุทธร
 ชินราช ก็โปรดให้พระมหาสอนไปเป็นผู้ช่วยแม่กองด้วย ต่อมาเมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๔๕ โปรดให้พระชรรวมโรตม (เข้ม) แต่ยังเป็นพระราชมนู
 ออกไปจัดการพระตำหนักและการศึกษามณฑลชุมพร พระมหาสอนก็ได้
 เป็นผู้ช่วยอยู่ถึง ๒ พ. ศ. ครั้นถึง พ. ศ. ๒๔๔๗ ดาตีกษาบต เข้าสมัครรับ
 ราชการ เป็นนักเรียน ปกครองกระทรวงมหาดไทย ๆ ส่งออกไปศึกษาการ
 ปกครองอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๔๗
 แต่พระสมันต์โมสร์เป็นผู้มีอุปนิสัยสนใจศึกษาในทางกฎหมายมาแต่ยังเป็น
 ภิษ มีความรู้เบื้องต้นมาพอเป็นเดา ๆ จึงถูกเลือกให้เข้าฝึกหัดอยู่ใน
 แผนกอัยการ พอถึงเดือนธันวาคม พ. ศ. นั้น ก็ได้รับตำแหน่งรองแพ่ง
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระสมันต์โมสร์เป็นผู้มีความอดุสาหะอดทนและ
 ซื่อสัตย์ต่อหน้าทราชมการ ทั้งความรู้ในหน้าที่ก็เจริญกว้างขวางยิ่งขึ้น ถึง
 ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๔๘ ก็ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นอัยการ จังหวัดพระนครศรี
 อยุธยา (ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่ายกกรมบัตรเมือง) พ. ศ. ๒๔๔๘ ได้รับพระ
 ราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์เป็นขุนสมันต์โมสร์ และได้รับพระราชทาน

ยศเป็นรองอำมาตย์โท พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเลื่อน
บรรดาศักดิ์ชั้น เป็นหลวงในราชทินนามเดิม และเลื่อนยศชั้นเป็นรอง
อำมาตย์เอก ถึง พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้เลื่อนตำแหน่งชั้นเป็นอัยการมณฑล
พิษณุโลก (ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่ายกกรมมณฑล) ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๔
ย้ายลงมาเป็นอัยการมณฑลอยุธยา ได้เลื่อนยศชั้นเป็นอำมาตย์ตรี และ
ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ.
๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์เลื่อนชั้น เป็น พระสมัค
ต์โมสร์ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เลื่อนยศชั้นเป็นอำมาตย์โท พ.ศ. ๒๔๕๘
ได้เลื่อนยศชั้นเป็นอำมาตย์เอก แด่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา
ภรณ์ จตุรภรณ์มงกุฎสยาม กับได้รับพระราชทานเหรียญรัชมังกด
เงิน เหรียญรัชมังกดาภิเศกเงิน เหรียญบรมราชาภิเศกเงินรัชกาลที่ ๖
ส่วนเงินเดือนแรก พระสมัคต์โมสร์เข้ารับราชการตำแหน่งรองแพ่ง
ได้รับพระราชทานเดือนละ ๔๐ บาท เมื่อเป็นอัยการจังหวัด ได้รับพระ
ราชทานเดือนละ ๓๐๐ ถึง ๒๕๐ บาท ครั้นเดือนชนเป็นอัยการมณฑล ได้
รับพระราชทานเดือนชนเป็นลำดับขึ้นไปจนถึงเดือนละ ๕๐๐ บาทเป็นที่สุด
หนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระสมัคต์โมสร์ ได้ทำการสมรสกับนาง
สาวสอาด บุตรีจมนกคีตป (หรุ่น) แต่ห้ามบุตร ธิดาด้วยกันไม่ พระ
สมัคต์โมสร์ รับราชการในตำแหน่งอัยการมณฑลอยุธยามาจนถึง พ.ศ.
๒๔๖๓ ก็ออกจากราชการไปประกอบกิจการหาเลี้ยงชีพด้วยสร้างตลาดเก็บค่า
เช่าและทำนาอยู่ในท้องที่อำเภออุไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วยัง

มาขอตัดร้างบ้าน และปลูกห้องแถวให้เช่าอยู่ริมด้านหน้าตรงหน้าสถานี
 อยู่ชานชาลาอีกแห่งหนึ่ง อยู่มาจนถึง พ. ศ. ๒๔๖๕ พระสมศักดิ์โมลีก็เริ่ม
 บวชเป็นโรคบิดดำจะหวาน แล้วเป็นโรคดำได้พิการ นางดอาก สมัค
 ศโมลี ภรรยา ได้หาแพทย์หัตถวงและแพทย์เซตยศักดิ์รักษา อาการก็มี
 แต่ตรงกับทรุด เหลือกำลังที่แพทย์จะเยียวยาไว้ได้ ครั้นถึงวันที่ ๑๕
 กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๖ พระสมศักดิ์โมลีถึงแก่กรรม นับอายุได้ ๕๘ ปี
 สิ้นประวัติพระสมศักดิ์โมลี (ลอน นุตประคำสน์ เปรียญ) แต่ท่าน

สารบัญ

๓๖	สิทธิสารชาดก	...	...	...	หน้า ๑
๓๗	นรชัฏฐนทานชาดก	...	...	...	” ๑๖
๓๘	อติเทวราชชาดก	...	...	...	” ๓๐
๓๙	ปาจิตตกumarชาดก	...	...	...	” ๔๑
๔๐	ธรรมพิลลิตชาดก	...	...	...	” ๖๒

ปัญญาสาตก

เรื่องที่ ๓๖ ที่ ๓๗

หลวงชำระเจตยรัฐ (เทศ วิริยรัต) เป็รียน ๔ ประโยควัคจักรวรรดิแปล

๓๖ สิทธีสารชาตก

ตโต โส สิทธีสารโ จาติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิห-
รณโต ชมมจกุกิ อารพภ กเถสิ ฯ

สตุถา สัมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ณะพระเชตวัน ทรง
พระปรารภพระธรรมจักรเป็นมุตเหตุ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มว่า
ตโต โส สิทธีสารโ จ เปนอาทิ

เอกทิวส์ ณะวันหนึ่งพระภิกษุทั้งหลาย นั่งประชุมพรรณาโพธิ
สัมภารพระผู้มีพระภาคอยู่ณะโรงธรรมสภาว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระ
บรมศาสดาของเรา พระองค์มีพุทธสัมภารอันล้ำเร็จ ด้วยผลแห่งพระ
กุดซึ่งพระองค์ทรงบำเพ็ญมาแล้ว พระบรมศาสดาเสด็จแต่คนชกฏี ไป
ยังโรงธรรมสภาแล้วตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายประชุม
กล่าวเรื่องราวอะไรในเวदानิ ภิกษุทั้งหลายทูลแต่ความถวายให้ทรงทราบ
แล้วทรงตรัสว่า ตถาคตจะได มีพุทธสัมภารอันล้ำเร็จมาแต่กุดวิบากใน
ชาติหนักหาไม่ แม้แต่ในกาลปางก่อน ในกาลเมื่อตถาคตยังเป็นโพธิสัตว์

เคยมีสมบัติบริบูรณ์ด้วยกศัตวิบากมาแล้ว ครั้นถึงวันแล้วจึงนำอดีตนิทาน
มาอ้าง ดังปรากฏต่อไปว่า

อดีตกาล พาราณสีมี พรหมทัตโต นาม ราชา ราชย์ กาเรลี
ในกาลที่ล่วงมาแล้วหมื่นนาน พระราชาพระนามว่าพรหมทัต ครองราช
สมบัติณเมืองพาราณสี พระอัครมเหษีของพระเจ้าพรหมทัตนั้น พระ
นามว่าวิมลราชเทวี พระโพธิสัตว์จุติแต่อดีตพิภพมาปฏิสนธิในพระครรภ์
วิมลราชเทวี เมื่อถึงกำหนดทศมาสแล้ว พระนางวิมลราชเทวีก็ประสูติพระ
โอรสด้วยงามดังดังทอง พระราชบิดามารดาทั้งสองประทานนามว่าดีถีธิดาร
ควานัน มีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อว่าชนัญชัย ภรรยาของชนัญชัย
เศรษฐีนั้นชื่อว่าสุนทรี เทวบุตรผู้ดีหลายของพระมหาสัตว์ จุติแต่อดีต
พิภพแล้วมาปฏิสนธิในครรภ์แห่งภรรยาเศรษฐี เมื่อถึงกำหนดทศมาส
แล้ว ภรรยาเศรษฐีก็คลอดบุตรงามดุจทองคำ กุมารนั้นกอบด้วยบุญ
เต็มปทา บิดามารดาให้ชื่อว่าบุญดาร์ พระโพธิสัตว์มีบริวารพันหนึ่ง บุญ
ดาร์มีบริวารห้าร้อย พระดีถีธิดารกับบุญดาร์ได้เป็นสหายกัน ดั่งกุมาร
นั้นหมั่นบุญญามาก แดกต่างหาญหากลวผู้อื่นไม่ ดั่งกุมารเดินอยู่กับหมู่
กุมารอื่น ๆ รังแกกันว่าทุบตีเขาต่าง ๆ พวกกุมารทั้งหลายร้องให้ไป
บอกแก่มารดาบิดา มารดาบิดาแห่งกุมารเหล่านั้นพากันไปเฝ้าพระราชา
กราบทูลให้ทรงทราบ

พระราชาทรงทราบแล้วก็กริ้วใหญ่รบสั่งให้ขับไล่ตั้งองกุมารเดี่ย พระ
นางวิมดาเทวีทรงกรรแดงไปเฝ้าพระราชาราชวิงวอนขออชกรณโทษ พระ
ราชาก็มิได้โปรดประภาษประการใด พระดิถีธิดารกุมารกับบุญดาร์ ทำ
อภิวรณทนายตามารดาแล้วจึงออกจากนคร พวกบริวารของพระมหาสัตว์
ก็ตามออกไปส่ง

คมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อหา เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ
ด้นเค็จพระบรมลศศศาสดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัส
พระคาถานว่า

ตโต โส สิทธิสารโ จ	ราชานํ อภิวาทยิ
โรตมานโน ว โส คนตุวา	นครา นิกขมิ ตทา
ตโต โส ปุณฺณสารโ จ	ราชานํ อภิวาทยิ
โรตมานโน ว โส คนตุวา	นครา นิกขมิ ตทา
สาปี ปริเทวิตฺวา จ	โอโรเชหิ ปุรกฺขิตา
สพฺพกลณฺวา ปโรทิตฺวา	ปุน เทวี ปจฺจาคมุํ

ความว่า ถ้าบัดนั้น ดิถีธิดารกุมารแลบุญดาร์กุมาร ถวายอภิวาท
พระราชาร้องให้ขับออกไปจากนคร คราวนั้น พระนางวิมดาเทวีมีห่ม
นางนักษณมแวดวงทรงพระโล่ก็ ทงห่มนารราชกัญญาพากันร้องให้ ตาม
ออกไปส่งแล้วก็กลับมา พระมหาสัตว์ทรงประทาน โอวาทแก่บริวารของ
พระองค์แล้วสั่งให้กลับเสีย

ต่อแต่นั้นไป พระดีทรธิดารกับบุญสารกุมาร พากันคมนาคมการไปตาม
 มรรคา จึงบรรดถึงคนไพร่คนหนึ่ง เทพยดาตั้งล้อยู่ที่คนไพร่ได้เห็นดอง
 กุมารแล้วดำริหา กุมารดองคนนั้นจึงเป็นผู้มบุญ คิดแล้วจึงเข้าไปใกล้
 กระซิบบอกว่า ท่านทงดองจงเดินไปข้างหน้าจะได้เห็นสุวรรณมฤค ท่าน
 จงฆ่าสุวรรณมฤคคนนั้นเสีย ผู้ใดใดกนตาชวาของเนื้อตัวนั้น ผู้นั้นจักได้
 เป็นพระราชจักรพรรดิ ผู้ใดใดกนตาชายของเนื้อตัวนั้น แก้วเจ็ดประการ
 จักรวงจากปากผู้นั้น ในเมื่อผู้นั้นหัวเราะชน

ดองกุมารได้ฟังคำเทวดาบอกแล้วกรับคำว่าดาชุกรณะ แล้วพากัน
 ดำเนินไปได้ โยชนหนึ่ง พบสุวรรณมฤคแล้วฆ่าเสียตามคำเทวดาบอกไว้
 พระมหาดัตว์จึงควักตาข้างขวามาบริโลก ฝ่ายบุญสารกุมารจึงบริโลกตา
 ข้างซ้าย ดองกุมารก็รื่นเริงบรรเทิงใจ พากันดำเนินต่อไป

ตมตถิ ปกาเสนโต สตถา อห เนื้อความอันโดยงมิได้ปรากฏ
 ส้มเด็จพระบรมลัคนาคาดดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด จึง
 ตรัสพระคาถานี้ว่า

อิทลจ ปจจยิ ลทฐา	เทวดาย สุนิมมิตา
ปุลลสมภารสมปนนา	มานุเส สมปตตี ลภ
อด ปุลลณานิ กยิรา	ปุลลเขตเตส ตาทีสุ
ปุลลณานิ ปรโลกสมิ	มานุเส ภูชสมปตตี
กโรถ บัลลณานิ โลกสมิ	ทานสีลาทีนิ ปน
ตี เว ทานิ มหปผลิ	สพพพุทเธหิ เทสตี

ความว่า ดองกุมารดมบุรณด้วยบุญดมภารบารมีแล้ว มีเทวดามา
 นฤมิตให้ ไต่บัจจยอนัน และให้ ไต่ดมบัตในมนุษย์ อนึ่งบุคคลพึงทำ
 เกิดซึ่งบุญทั้งหลาย บุญทั้งหลายอันบุคคลทำแล้ว ในปฐาคาหภูมิเป็นนา
 บุญมั่นคง ก็จะต้องให้บูชาเพี้ยไต่เสวยดมบัตในปรโลกแด่มนุษย์โลก ท่าน
 ทั้งหลายจงทำบุญมีทานศีลเป็นต้นไว้ในโลกเกิด ทานศีลนั้นพระดมพุทธ
 ทั้งหลาย ตรัสเทศนาแล้วความผลมากเทียว

เทพยดาซึ่งด้อยที่ตนไทรในระหว่างทาง ได้เห็นดองกุมารเดิรมานึก
 ในใจว่า ดองกุมารนมบุญเราจักช่วยรักษาไว้มิให้เป็นอันตราย คิดแล้ว
 จึงเข้าไปใกล้ ๆ บอกว่า แน่ะพ่อกุมาร พ่อเดิรทางแต่ไปไต่ ไยชนหนึ่ง
 จะไต่พบด้มาหินที่ระหว่างทาง และข้างทิศตะวันออกมีสระ โบกชรรณดีเห็นยม
 ด้ระหนึ่ง ตั้งอยู่ระหว่างทางสองแยก พ่อจงหยุดคอกษรซึ่งจาริกไว้ที่
 ด้มาหิน จงเก็บเอาดอกปทุมในด้ระนั้นทำบูชาขอชะมาด้มาหินเดี่ยก่อน ก็
 แหะมรรคนครด้องแยกนั้น ทางหนึ่งแยกไปเมืองมฤตา ทางหนึ่งแยก
 ไปเมืองกุดุมภบุรี

ดองกุมารฟังเทวดาบอกดังนั้นแล้ว ก็เดิรทางต่อไปไต่ ไยชนหนึ่ง
 พบด้มาหินแล้วหยุดคอกษรที่จาริก ได้เห็นทางด้องแพรง ทางหนึ่งแยกไป
 เมืองมฤตา ทางหนึ่งแยกไปเมืองกุดุมภบุรี จึงเก็บดอกปทุมในด้ระทำบูชา
 ชะมาด้มาแล้ว ดองกุมารต่างว่าเรึงคั้งเคตาพุดจากัน แล้วปลุกชากันว่า
 ท่านจงถือเอาทางนี้ เราจะถือเอาทางโน้นแล้วก็เดิรไป พระโพธิสัตว์เดิร

ไปได้ โยชนหนึ่ง จึงบัตถถึงเมืองมถิตา แล้วเข้าไปยังสวนราชอุทยาน
 เขาผาคดุมศัรชะแถมาทานอนอยู่ณะมงคตลิตาบัญ
 คราวนั้น พระมหากษัตริย์ประชวรพระโรค เด็ดจทวงคตไปได้
 เจ็ดวัน มหาชนมีอำมาตย์เป็นต้น ได้ทำการปลงพระศพลเสร็จแล้วจึง
 ปรีักษากันว่า พระราชโอรสแต่ราชธิดาของพระราชาหามไม่ ก็ใครจัก
 เป็นพระราชาของพวกเรา ปุโรหิตจึงพูดขึ้นว่า เราทั้งหลายจักแต่งปลุ่สรถ
 ให้งามวิจิตร ยกเอาบัญญัติราชกุกฤษณทัได้ไว้แล้วปล่อยไป อำมาตย์ทั้ง
 หลายเห็นคพรอมกัน จึงประดับปลุ่สรถด้วยสรพารณวภูตค แล้วตง
 จิตตอริษฐานว่า แน่ปลุ่สรถ ใครเป็นเจ้าของของพวกเรามีอยู่ในสกด
 นคร ปลุ่สรถจงจรไปสู่สำนักแห่งเจ้านายคนนั้น อริษฐานแล้วก็ปล่อยไป
 พวกพนักงานก็ประคองคนตรตามไปเบื้องหลัง

ปลุ่สรถนั้นทำปทกษณนครแล้ว ออกจากนครตรงไปสู่ราชอุทยาน
 ทำปทกษณมงคตลิตาบัญแล้ว ทำอาการเหมือนจะเกยทับพระมหาสัตว์
 ปุโรหิตเห็นปลุ่สรถหยุดอยู่ทงมงคตลิตาบัญ มองไปตู่เห็นพระมหาสัตว์นอน
 หดบอยจึงดำริหา บรุษนไม่มบัญญัติจกตูกหนีไป ถาวามบัญญัติจกไม่หนี
 เราจักทตตองคให้รู้แน่แกใจ คิดแล้วก็บอกให้พนักงานประโคมคนตรชน
 พรอมกัน พระมหาสัตว์ลตบเลียงคนตรแล้วเด็กผาคดุมศัรชะออกแถคตู่แล้ว
 กนอนทางเบองซ้ายออกค่อไป

ปุโรหิตเตรเข้าไปใกล้พระมหาสัตว์ เด็กผาคดุมเทอออกตรวจคตปาท
 ดกษณะ เห็นปาทดกษณะแล้วจึงพูดขึ้นว่า บรุษนไม่มบัญญัติจกจะครอง

TUDC 17/06/2564

ราชสมบัติในทวีปทั้งสี่ได้ แล้วจึงปลุกให้พระโพธิสัตว์ตนนั้นแล้วแจ้งว่า
 ข้าแต่ นาย ราชสมบัติมาถึงแก่ท่านหะ ท่านจงเป็นอิสระปกครองประชา
 ชนเถิด พระมหาดัตว์จึงถามว่า พระราชโอรสแต่ราชธิดาของพระราชา
 ไม่มีหรือ ปุโรหิตตอบว่า พระราชโอรสแต่ราชธิดาของพระราชาหาไม่มี
 พระมหาดัตว์จึงรับถ้อยคำว่าดาชุกรณะ แล้วขจรไปกับพวกอำมาตย์แต่
 พดนักขทงหลาย ๆ พวกนั้นนำไปถึงพระนคร พร้อมกันอภิเษกพระมหาดัตว์
 ถวายพระนามว่าจักรพรรดิราช พระโพธิสัตว์ได้เป็นจักรพรรดิราชแล้ว
 ทรงครองราชสมบัติโดยยุติธรรม

ตมตถิ ปกาเสนโต สตุถา อห ๕ เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ
 สัมเด็จพระสุคตคำสดา เมื่อจะประกาศความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสอาทิ
 คาถานี้ว่า

ตโต สิทธิสารุ ราช	ปุลณกมเมน สีขณติ
สตุตรตนสมปนโน	จกกวตติ มหิตุโข
มหาปุลโย มหาปุลโย	มหาณาติ มหายโส
มหพพล มหาเตโซ	จงกมาโน สมิขณติ

ความว่า ตั้งแต่พระสัทธิดารได้เป็นพระราชาจักรพรรดิแล้ว บริบูรณ์
 ด้วยแก้วเจ็ดประการ ทรงอิทธิฤทธิ์ใหญ่ มีบุญมากมีบุญญา มาก มีตา
 แดยส์มาก มีกำลังแแต่เดชมาก ย่อมได้สำเร็จผลด้วยบุญกรรมที่ทรงทำไว้

ตโต ปรี ๕ เบื้องว่าบุญดารกุมาร เติรทางต่อไปได้ โยชนหนึ่ง
 บัดถึงเมืองกุศลภบุรี ๕ ได้เข้าไปนั่งพักอยู่ในศาลาใกล้ประตูนคร ๕ คราว

นั้น พระราชธิดาองค์หนึ่งพร้อมด้วยทาสี เด็ดใจจะไปส่งหน้าทแม่หน้า ทอด
 พระเนตรเห็นบุญสารให้หนักกรกใคร จึงรีบตั้งกะทาดัวเจ้าจงไปบอกกุมารนั้น
 ให้มาหาเรา ทาดีนนั้นไปสู้ด่านกับบุญสารกุมารแล้วทำยมแย้ม บุญสารกุมาร
 ยมแย้มรบทาสีอยู่ แถวเจดประการก็วิ่งออกจากปาก ทาดีเห็นแล้วกรบ
 กลับมาทุดแก่พระราชธิดา ๆ ทรงพระโสมนัสดี แล้วไปกราบทุดแก่พระ
 ราชบิดาให้ทรงทราบ

พระราชาทรงดัดบทราบความแล้ว จึงรีบตั้งให้ บรุษคนหนึ่งไปพา
 ตัวบุญสารกุมารเข้ามาเฝ้า บุญสารกุมารมาถึงจึงขยงปราสาท อภิวัต
 พระราชาแล้วกนงอยู่ณะที่ควร พระราชาทรงพระโสมนัสดี ดำรัสตั้งให้
 พนักงารจัดการมงคลพิธแล้ว จึงพระราชทานพระราชธิดาให้เป็นบาท
 บริจาริกาแก่บุญสาร

ตมตถึ ปกาเสนโต สตุลา อาห เนื้อความอันโดยังมิได้ปรากฏ
 ส้มเด็จพระศุคตศาสดา เมื่อจะประกาศความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสพระ
 คาถานว่า

บุลลสาโร	บุลลตโร	บุลลกมฺเมน	สิขุณฺตี
บุพเพ	บุลลํ	กริตฺวาน	สพฺพสุขํ
กตฺตบุลฺโล	สทา	โลเก	บุลฺลเขตฺเตสุ
อิตฺ	โลเก	ปรโลเก	ตาทิสฺสุ
เทวานํ	เทวตา	เสณฺโง	สพฺพสุขํ
อายุ	วณฺโณ	พลเตโช	ลภิสฺสตี
			ตฺตฺตาทิปตฺติจฺจโต
			สพฺพสุขํ
			สมิขุณฺตี

ความว่า บุญด้ารกุมารมีบุญยิ่งดังนี้ ย่อมดำริเจตมาแต่บุญกุศล
 บุคคลผู้ใดได้ทำบุญไว้ในกาลก่อน บุคคลผู้นั้นย่อมจะรรมย์ในความดี
 ผู้มีบุญได้ทำแล้วในบุญเขต ผู้ทรงคุณมั่นคงไว้ในโลกนี้เอง ๆ ผู้นั้นจัก
 ได้ความสุขทั้งปวงในโลกนี้แต่โลกเบื้องหน้า แม้จะทำตายชนธแล้วก็จะ
 ไปเกิดในสวรรค์ มีชนดุสิตเป็นอาทิ จะเป็นเทวดาผู้ประเสริฐกว่าเทวดาทง
 หลาย ๆ จะมออายุวรรณพลศกดาเดชสมบัติมบูรณ์ด้วยความดีทั้งนี้

อยู่มากกาดวันหนึ่ง ราชธิดากราบทูลพรรณนาคณะความดีของสามีอัน
 เป็นที่รักของตน ให้พระราชมารดาบิดาทรงทราบ พระราชมารดาบิดา
 ตรัสว่า สามีเป็นที่รักของลูกมากมาย ลูกจึงขอเอาแก้วเจตประการมาให้
 มารดาบิดาบ้าง ครนรุ่งขึ้นออกวันหนึ่ง ราชธิดาเมื่อได้ยาดนั้นอยู่กับบุญด้าร
 ต่างสนทนาปราศัยให้เกดลีเนหา พระราชธิดาจึงวิงวอนขอสัตตครัตน์
 ฝ่ายบุญด้ารจึงบ้วนปากคายสัตตครัตน์ส่งให้ราชธิดา ราชธิดาจึงนำเอา
 มาถวายพระราชมารดาบิดาให้ทอดพระเนตร แล้วกราบทูลเหตุที่บุญด้าร
 คายแก้วออกจากปากให้ทรงทราบ

พระราชธิดาทรงสดับความแล้วจึงตรัสว่า ถ้ากระนั้น เราทั้งหลายจัก
 ชวนกันไปชมสวน จักให้สามีของลูกคมนาชยบานอนเจอดวยยาพิษ (คิด
 จะแหวะเอาแก้วในทอง) ดำรัสแล้วจึงรับสั่งให้เตรียมพดเสนาเดรัจฉาน
 จึงเสด็จออกไปยังราชอุทยาน ประทับณะราชบัลลังก์ณะ โคนต้นไทร
 ทรงเสวยน้ำชยบานแดโภชนาหาร ให้พนักงานโหรศพนันแดงดนตรี

แล้วตอบได้ยาพิษให้บุญดาร์กิน บุญดาร์ถึงเวทนามาก พระราชาทอดพระ
เนตรเห็นบุญดาร์ทนทุกขเวทนา จึงให้ป่กบีตบุญดาร์ไว้แล้วแต่ตั้งหน้าไป

คราวนั้น มยเกษสามคนพบบุญดาร์ทนทุกขเวทนา พวกนั้นตรงมาจะ
กินบุญดาร์เสีย นิโครธพฤกษ์เทวดาเห็นยักษจะกินบุญดาร์จึงดำริหา
บุญดาร์ผู้ นมบุญ เมื่อครึ่งเป็นพาราณดีเคัษฐี ได้สร้างศาลาแลวิหาร
บริจาคนิพนชบาทแด่จวรภณัช แก่พระภิกษุสงฆ์ไว้ แลได้รักษาอุโบสถ
ศีล เมื่อเรายังดำรงชพอยอย่างนี้ ไม่ควรจะปล่อยให้บุญดาร์ตายเสียเลย
คิดแล้วก็เข้าไปใกล้ยักษแล้วตะคอกชื่อว่า ดุกรยักษ ท่านทั้งหลายอย่าได้
กินบุญดาร์ คุณวิเศษของพวกท่านนั้นมอย่างไรหรือ บุญดาร์เขามิคุณ
สมบัติเขาเป็นดังหายของพระราชาจักรพรรดิ

ยักษคนหนึ่งจึงตอบเทวดาว่า ข้าแต่เทวดา คนที่หน้าทพยดังหนึ่งของ
ข้าพเจ้ามอย ถัดควม ไตตายแล้วเอนำในคนทรตลง ดัดควม นนกกกลับเป็น
ขนมมาได้อยเป็นดังค้อไป ยักษคนหนึ่งบอกว่า ข้าแต่เทวดา หาบทอง
เหลืองของข้าพเจ้ามอยคนหนึ่ง เขาได้มภารอะไรได้เขาข้างหนึ่งก็จกกลาย
เป็นทอง เขาได้มภารอื่นใดได้เขาข้างหนึ่งก็จกกลายเป็นเงิน ยักษคนหนึ่ง
จึงบอกว่า ข้าแต่เทวดา ร่องเทาทพคหนึ่งของข้าพเจ้ามอย ผู้ใดดมได้
เทอาเขาแล้ว ผนนกเหาะไปได้ ในอากาศ

เมื่อยักษทั้งสามพูดอยู่กับเทวดา บุญดาร์กุมารก็ทำอาการไหวตัว
กระตกมอแดเทอาไต ยักษทั้งสามได้เห็นกตกใจกลัว ทั้งทพคนทแลทพชรา
กาชะทพปาทุกาหนีไป ทนน พฤกษ์เทวดาหยิบเอาทพคนท รนนารคส์รราพ

ยพบบุญสาร บุญสารก็ได้ชีวิตเป็นชนมมาตังเก่า

ตมตถิ ปกาเสนโต สตุถา อาห เนื้อความอันโดยงมิได้
ปรากฏ ส้มเต็จพระสุคตคำดดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น ให้แจ้งชัด
จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

อิทญจ ปจฺจยํ ลทฺธา ปุณฺณกมฺเมน สีขมฺติ

สพฺเพ โรคา วินสฺสนฺติ อนฺตราโย อุปฺททโว

ความว่า บุญสารกุมารได้บัจจยอนันมา ได้สำเร็จความปราถนา
แต่สรรพโรคนั้นอันตรายอุปัทวทั้งหลาย ย่อมวินาศปราศจากไปด้วยกรรม
คือบุญของตน

ฝ่ายบุญสารกุมารจึงอำตาเทวดา สวมได้สุวรรณปาตุกาเหาะไปลง
ยังปราสาทราชธานี เห็นบุญสารกลับมาได้ตกใจกลัว รีบออกไปต้อนรับ
แล้วไปกราบทูลพระราชาให้ทรงทราบ พระราชาจึงตรัสถามราชธิดาว่า
ภักดาของเจ้าเขาได้อะไรมาบ้างหรือไม่ ฯ ข้าแต่พระบิดา ภักดาใดคนท
กับหาบแตรองเท้ามาตามอย่าง ฯ ภักดาของลูก เอาคนทกับหาบ
แตรองเท้ามา จักทำประโยชน์อะไรได้ ฯ ข้าแต่พระบิดา ดั่งของที่ภักดา
ได้มานั้นมีคุณวิเศษต่างกัน คือว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้ว รินน้ำในคนทรด
สัตว์ที่ตายก็กลับกลายเป็นชน หาบนั้นถ้าเอาดื่มภาวได้เข้า สัมภาวนั้น
ก็กลายเป็นเงินเป็นทองไป ถ้าผู้ใดใคร่จะไปในอากาศ ผู้นั้นสวมได้รอง
เท้าแล้วก็เหาะไปได้ ฯ ถ้ากระนั้น บิดาจะบอกอธิบายให้ ลูกยาจงพูดกะ
ภักดาว่า ฉันทอยากจะไปเที่ยวป่าหิมพานต์ ช่วยพาไปสักครึ่งหนึ่ง ครน

ความว่า ต่อแต่นั้น บัญดารปริเทวนาคาร เทยวคณคนคนหาราช
ธิดาไปตามภเวธาตำเนาไพร เมื่อไม่เห็นแล้ววกกตบมานงอยุทรมไม ไทรนั้น
อีก โคกถ่อถ่อถึงราชธิดาประหนึ่งว่าชวาจะอาลัย

กณะบรรพตนั้น มีโคจรพฤษทเวดาองค์หนึ่ง เห็นบุญดาร์นั่ง
รองให้อยุดงนุนจิงคิดว่า บุญดาร์มีบุญไคอบรมไว เมื่อครังก่อนไคไคเป็น
มหาเศรษฐีอยู่เมืองพาราณสี เธอบำเพ็ญทานด้วยเจตนาอันแรงกล้า คือ
ว่ามหาเศรษฐีนั้น วันหนึ่งไปฟังพระธรรมเทศนาที่โรงประชุมฟังธรรม
เกิดความเลื่อมใสในพระธรรมเทศนา จิงเปิดองผ้าห่มของตนยกออกเป็น
ตองท่อน ผ้าท่อนหนึ่งทำเป็นธง ผ้าท่อนหนึ่งบูชาพระธรรมเทศนา อาตม
ควรจิงสังเคราะห์พระบุญดาร์ คิดแล้วจิงบอกกะบุญดาร์ว่า ไทรคณนมผล
ทรงคุณวิเศษนักหนา ผู้ใดกินผลไทรกิงคवनออกแล้ว ผู้นั้นจะกลายเป็น
เป็นเสือไป ผู้ใดกินผลไทรกิงคवनตกแล้ว ผู้นั้นจะกลายเป็นลิงไปได้
ผู้ใดกินผลไทรกิงคทศทัชฌณแล้ว ผู้นั้นจะกลายเป็นหมีไป ผู้ใดกินผลไทร
กิงคทศอุดรแล้ว ผู้นั้นจะกลายเป็นนกยางไป ผู้ใดกินผลไทรกิงยอดแล้ว
ผู้นั้นจะเป็มนมนุษย์รูปร่างงามนัก

บุญดาร์จดจำคำพฤษทเวดาได้แม่นยำแล้ว จิงเก็บผลไทรทงหากิง
มาหื้อพนกยาไวมน แล้วจิงบริโภคผลไทรกิงเบองอุดรทศ บัดเดี้ยวใจก็
กลายเป็นนกยางบินมาทางอากาศถึงปราสาทพระราชธิดา พระราชธิดาผู้
บาทบริจาริกาเห็นดงนุนกรองบริภาษว่า แน่นกยางจัญไร เจ้าทำไมมา
จับเรื่อนเรา บุญดาร์เพ็ดเป็นนกยางจิงตอบว่า พนแหตะเป็นภคดาของ

เชอพิักกลับมาได้แล้ว พระบุญดาร์ก็เล่าความที่ได้ผลไพร่ให้นางทราบ แล้ว
บริ โภคผลไพร่ก็งยอตกก็ตายเปนมมนุษย์รูปงามยิ่งกว่าเก่า

ตมตถิ ปกาเสนโต สตุถา อาห เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ
ต้มเต็จพระบรมลัคคศาตดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด จึง
ตรัสพระคาถานว่า

กุสเล ผลวิปาเก	ปุลฺลทานเน อภีโรโต
ปุลฺลทานิ ปโรโลกสมิ	อิเชว เต สมิชฺฌนฺติ
สทฺโท สีเลน สมปนฺโน	ยโสโลกสมปปีโต
ยิ ยิ ปเทสึ คจฺฉติ	ตตถ ตตเถว ปุชฺชิต

ความว่า ผู้ใดยินดีบำเพ็ญบุญทานการกุศลอันให้ผลไพบุตย์ บุญทั้ง
หลายย่อมจะยังมุนน ให้สำเร็จความดีชในโตกนแลโลกหน้า ผู้มีศรัทธา
บริบูรณ์ด้วยศดแลแล้ว จะเปนมมยค์แลเพียบพลไปด้วย โภคทรัพย์ แม้จะ
ไปยังประเทศใด ๆ คนในประเทศนั้นนบถอบชธาแล้ว ด้วยประการฉน

พระราชธิดาจึงวิงวอนพระบุญดาร์ว่า ข้าแต่ภักดา ท่านจงถวายผล
ไม ทพแก่พระราชมารดาบิดาของฉน ให้ท่านด้วยบ้าง บุญดาร์รับคำว
ด่าชแล้ว จึงให้มหาชนมาประชุมพร้อมกัน แล้วถวายผลไพร่กึ่งตัวนตก
ให้ราชมารดาบิดาของพระชยาด้วย พระราชบิดามารดาของพระชยา
ด้วยแล้ว มหาชนชาวพระนครพากันกินผลไพร่กึ่งตัวนตกนั้น ก็พากัน
กลับกลายเป็นเพศวานรไปหมดฉน

บุญดาร์ทั้งกุดมภนกรเดี่ยแล้ว ล้อมได้สุวรรณปาตุกาให้ช้ายานั่ง
 เห็นอกก เหาะไปยังสำนักพระราชจักรพรรดิ ทูลความแต่ตนมาให้ทรง
 ทราบทุกประการ พระราชจักรพรรดิจึงประทานดาเนอเบองชวาชังเหล็ดอ
 อยู่ให้พระบุญดาร์บริโภค พระบุญดาร์ก็ถวายดาเนอเบองชวาชังเหล็ดอให้
 พระราชจักรพรรดิเดี่ย พระราชจักรพรรดิจึงตั้งบุญดาร์ไว้ในที่เป้น
 เสนาบดี ครนกาลนานมา พระราชจักรพรรดิสิ้นพระชนมายุแล้ว ก็ได้ตั้ง
 ไปอุบัตินิดุสิตสวรรค์ พดนิกายทั้งหลายนั้น จึงอภิเชกบุญดาร์ให้เป็น
 พระราชจักรพรรดิ ๆ ครอบราชสมบัติโดยธรรมส์มาเด็มอมา

สตุถา อิมิ ฌมมเทสนิ อหริตวา ลัมเต็จพระบรมศาสดาทรง
 นำเทศน์มาแล้ว จึงประชุมชาตกว่า พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๑
 กดับชาติมาคือพระฉินนเถระ พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๒ กดับชาติมาคือ
 พระสาริบุตรเถระ พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๓ กดับชาติมาคือพระ
 โมคคัลลานเถระ พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๔ กดับชาติมาคือพระ
 กัสสปเถระ บุญดาร์กดับชาติมาคือพระอานนทเถระ พระเจ้าพรหมทัต
 กดับชาติมาคือพระสุทโชนมหาราช พระวิมลราชเทวีกดับชาติมาคือพระ
 มหามายาเทวี พระดิถีธารกดับชาติมาคือพระโลกนาถตถาคต มีพุทธ
 พจนให้จบลงด้วยประการฉน

จบดิถีธารชาตก

๓๗ นรชิวกกฐินทานชาตก

เย ชนา สุขมิจฺจนฺตาคี อิทํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ปสฺเสนทีโกสลรณฺโณ กฐินทานํ อารพฺภ กเถสี

สตฺถา ส้มเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ณะพระเชตวัน ทรง
พระปรารภกฐินทาน แห่งพระราชาบัดเดนต์โกศตเปนมุดเหตุ ครัดธรรม
เทศน์านี้ มีคำเริ่มว่า เย ชนา สุขมิจฺจนฺตาคี ภาระนเป็นอาทิเบองตน
อนุสนธิในนิทานวจนะมีดังต่อไปนี้ว่า

คราวเมื่อถึงฤดูฝน พระเจ้าบัดเดนต์โกศตมรับสั่งให้พนักงานเภา
เอากถองไปตีประกาศข่าวร้องทวงไปในพระนครว่า ดูกษทวนครทั้งหลาย
ผู้เจริญ ท่านทั้งหลายจงช่วยกันปฏิบัติพระภิกษุซึ่งจำพรรษาในระหว่าง
ไตรมาศ ด้วยจตุบัจจยตามที่ได้มา ส่วนพระองค์ทรงนิมนต์พระภิกษุจายน
เถระ ให้มาจำพรรษาเป็นประธานแก่พระสงฆ์ในพระอาราม ครั้นสิ้น
ไตรมาศแล้วพระองค์ทรงขอผ้าขาวบริสุทฐณหนึ่ง เพื่อจะถวายเป็นผ้า
กฐินแล้ว เทรียมเครื่องอุปกรณมีเข็มเย็บผ้าเป็นอาทิ แดรับสั่งให้จัดแจง
เครื่องบริโภคมียาคแฉกตเป็นต้น แดให้ปริชนชนเครื่องสักการมีปัทมรูป
แฉกนธมาดาเป็นอาทิแล้ว นำผ้าผืนนั้นไปยังพระวิหารมอบถวายเป็นกฐิน
จิวรแก่ภิกษุสงฆ์มีพระภิกษุจายนเป็นปฐม

ขณะนั้น พระภิกษุสงฆ์ประชุมกันเปล่งกรรมวาจา มอบให้พระภิกษุ
จายนเถระเพื่อครองแฉกรานผ้ากฐิน พระภิกษุจายนเถระรับผ้านั้นไว้แล้ว
จึงฉีกเย็บแฉกเข็มเสร็จในวันนั้น แดว่าทำกบปพิณรูปประจุมาจิวรแก่ อธิษ

ฐานผ้าใหม่แล้วห่มออกมานั่งอยู่ณะอดงกตมัญญอาสาณะ พระราชากับราช
บริษทกบังเกิดได้มณฑลยงนุก

คราวนั้น พระกัจจายนเถระจึงแต่งตั้งกรรมแก่พระราชาแลมหาชน เมื่อ
จบกรรมเทศนาดง บริษททงหลายก็ได้บรรลุมรรคผลมีพระได้ตบัตติผล
เป็นต้น เว้นแต่พระเจ้าบดเด็นทิโกศตหาบัตตกรรมวิเศษไม่ มีคำปุจฉา
ถามว่า เหตุไร พระราชาจึงหาได้อกรรมไม่ คำบริหารแก้ว่า พระ
ราชาทรงปราถนาพระโพธิญาณไว้ เพราะเหตุดังนั้น พระราชาจึงมิได้อ
กรรมคือมรรคผล

คราวนั้น พระภิกษุทั้งหลาย ประชุมสนทนากันณะโรงกรรมสภาว่า
ตกรอาวุโสทั้งหลาย โอน่าธรรมเสวีญจริง ได้ยินว่าพระเจ้าบดเด็นทิโกศต
ทรงพระราชทานผ้าพระกฐินแก่พระกัจจายนเถระ ราชบริษททงหลายได้
ฟังอันดังดีกฐินแก่พระกัจจายนเถระแล้ว ได้เป็นได้ตบัตตผลเป็นอันมาก
พอเต็มเต็มพระมุนีพระภาคเสด็จมาถึงจึงตรัสถาม ทรงทราบความตลอด
แล้วจึงดำรัสว่า ตกรภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่ากฐินทานจะได้มีแต่เพียงนุกหาไม่
ถึงในกาลปางก่อนเมื่อตถาคตยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ตถาคตได้ชักชวน
นายกฤษมพญหนึ่ง ให้ถวายผ้ากฐินแก่ภิกษุสงฆ์มองคพระปทุมตรพทเจ้า
เป็นประธาน ตถาคตจึงได้พระสัพพัญญุตญาณในกาลบัดนี้ แล้วพระ
รัตนเจ้าจึงนำอดตนิทานมาอย่างดังต่อไปนี้ว่า

อดีต หัสวัตินคร อานนทราชา นาม ราช กาลสิ ใน
 กาดที่ดวงมาแฉ้วนมนาน พระราชาพระนามว่าอานันท ครอบราชสมบัติ
 อยู่ในนครหงส์วัด คราวนั้น พระโพธิสัตว์ได้อุปบัติในสกุลคนเขมรใจ
 นามปรากฏว่านรชิว ๆ เป็นผู้เลี้ยงมารดา ในที่ใกล้นครหงส์วัดหมู่บ้าน
 อยู่ตำบลหนึ่ง ในหมู่บ้านนั้นมดกัดอยู่हांกัด ชนในहांกัดนั้นมีคนห้าคน
 เป็นหัวหน้า คือ นายช่างทำรถ ๑ นายพรานเนื้อ ๑ นายพรานนก ๑
 นายช่างกลบกล ๑ นายกุมภพ ๑ ในคนห้าคนนั้น นายกุมภพเป็นผู้
 ศรัทธา ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระปฐมครุฑมพุทธเจ้าแล้ว จึงนำเพณ
 ุศัลมทานเป็นต้น

คราวนั้น พระโพธิสัตว์เที่ยวทำการรับจ้างเขาเลี้ยงชีพ เที่ยวไปถึง
 บ้านตำบลนั้น ได้รับจ้างเฝ้าไร่ชาวของกุมภพอยู่ที่บ้านนั้น ครั้นกาลนานมา
 พระโพธิสัตว์จึงตกเตือนนายกุมภพว่า คนมั่งมทรพยเหมือนเช่นตัวท่าน
 (หาได้ยาก) ท่านอื่นใดที่มีผลมาก ท่านควรบริจาทานนั้นไว้ในพระ
 ุฑนำของพระปฐมครุฑมพุทธเจ้า นายกุมภพนั้นจึงถามว่า ท่าน
 ะไรจะมีผลมากกว่าท่านทั้งปวง พระโพธิสัตว์จึงตอบว่า ชื่อว่าท่านอื่น
 ุทคถถวายแก่พระบรมศาสดา นั้นและมีผลมากยิ่งนักหนา กุมภพได้ฟัง
 ึ่งนงกมจตต ได้มนัสหรรษา ใครจะถวายผ้ากฐินท่าน จึงจัดหาเครื่อง
 ุณบริกขารมีฟกหมอนเป็นอาทิ ซึ่งสมควรแก่พระภิกษุสงฆ์ ครั้นแล้ว
 ึ่งชักชวนสหายดีคน เพื่อจะให้ทำกุศลด้วยกัน ในสหายดีคนนั้น นายช่าง
 ุทบกคนเดียวจึงอนุโมทนาากฐินทานของนายกุมภพโดยเคารพว่า ข้าพเจ้า

จะช่วยทำการ ไซ้สรอยด้วยกำลังภายในกรฐินทานนี้ ฝ่ายสหายอีกสามคน
หายนิตในกรฐินทานของกฐุมพินนี้ไม่

เมื่อกฐุมพจตผากฐินกับเครื่องบริกขารเสร็จแล้ว จึงพร้อมด้วยนรชว
แถบรัชชของตน ช่วยกันขนออกไปยังพระวิหาร ถวายดมเด็จพระบรม
ศาสดาแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระโลกนาถเจ้าผู้เจริญ ผลแห่งกรฐินทานนี้
จักมีอย่างไรบ้าง ขอพระองค์จงทรงพยากรณ์แก่ข้าพระบาทให้ทราบเถิด
ดมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อจะทรงแสดงอนันต์สิ่งกรฐินทานแก่กฐุมพินนี้
จึงตรัสประพันธ์คาถานี้ว่า

เย ชนา สุขมิจจุนตา ทตวาน กฐินจิวรี
เตปี ทุกขา ปมฺมุจเร เทวมนุสเสสุ ปตฺวา
นรกาทิมหิ น ขายนติ กฐินทานสฺสตี ฝล

ความว่า บุคคลเหล่าใดปราถนาหาความสุขอยู่ ได้ถวายผ้ากรฐินจิวรีไว้
บุคคลเหล่านั้นจะพ้นจากความทุกข์ เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ก็ย่อมจะถึงความ
สุขในหมู่เทวดาแด่มนุษย์ แต่จะไม่ไปเกิดในอบายมีนรกเป็นต้น อนันเป็น
ผลแห่งกรฐินทาน

นายกฐุมพได้สดับอนันต์สิ่งกรฐินทาน มจตต ชนบานยังนักหนา ฝ่าย
ว่านรชวจึงหมอบลงแทบบาทมุด แห่งพระปทุมครดมพุทธเจ้าแล้วกราบทูล
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ ได้ตกเคื่อนกฐุมพ ให้ ได้ทำบุญ
สำเร็จด้วยกายวาจาใจณะกาลบัดนี้ เมื่อจะทำความปราถนา จึงกล่าว
คาถานี้ว่า

อิมินา ภูเต ภูเลน ปรโทธิโต กรินิ เทมิ
 อนาคเต พุทธิ โหมิ ยาว พุทธิ นานุปลโต
 มา ทลิตฺโธ ภวามหิ ๑

ความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยกุศลผลบุญที่ข้าพระองค์ ได้ชักนำภุมมพิ
 ให้อวยงแก่ภุมมิติน ขอให้ข้าพระองค์เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในกาลภาย
 หน้า แม้ข้าพระองค์ยังไม่ถึงความเป็นพระพุทธเจ้าตราบใด ขออภัยความ
 เจริญใจอย่าได้แก่ข้าพระองค์เลย พระเจ้าข้า พระปฐมบุตร โลกนาถเจ้าทรง
 พยากรณ์ว่า ด้วยผลแห่งภุมมิติน ท่านจักเป็นพระอภัยมณีในอนาคตกาล
 ความหวังของท่านจงสำเร็จสมปรารถนาเถิด

ในขณะนั้น มีกุมารีกากุทธิตาผู้หนึ่ง แดกมารผู้หนึ่ง ได้ดับพุทธ
 พยากรณ์ความปรารถนาของนรชวมานพนั้น พากันปริดาปราโมทย์กับ
 นรชวมานพ นางกุทธิตาจึงเปิดองศาห่มเนื้อสอาดกับกุ่มดอกกมุต วางตั้ง
 แทบบาทมุตแห่งพระปฐมบุตรผู้พุทธเจ้า แล้วตั้งความปรารถนาว่า ข้าแต่
 พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ นรชวมานพผู้นี้จะโตตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในกาล
 เมื่อใด ขอให้ข้าพระองค์ ได้สมคธรรมในด้านักพระพุทธเจ้านั้นในกาลเมื่อ
 นั้น ถ้าวาข้าพระองค์ยังเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ขอให้ข้าพระองค์เป็นภรรยา
 แห่งนรชวมานพท่านไป แต่ขออย่าให้ข้าพระองค์ แควตวคตาค์จากนรชวมานพ
 เลย พระเจ้าข้า

คราวนั้น กุมารผู้หนึ่งจึงเปิดองศ์วรรณอุณหิศ ราคาศัพทหาปณะ
วางลงแทบพุทธบาทมตบชาคณพระผู้มพระภาค เมื่อจะตั้งความปราถนา
จึงกล่าวพระคาถานว่า

อิมินา ปุณฺณกมฺเมน   อยํ ภนฺเต ยทา พุทฺโธ
ตทา ลพฺภี อคฺคธมฺมํ   ตสฺส เม สํสรโตปิ
ชาโต ปุตฺโต ภวามหํ   อเนกชาติเย ภว

ความว่า ข้าแต่พระผู้มพระภาคผู้เจริญ ด้วยบุญกรรมน นรชวมานพผู้
จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในกาลเมื่อใด ขอข้าพระองค์ ได้อบรมใน
กาลนั้นเถิด

คราวนั้น มีเศรษฐีผู้หนึ่งถอดแหวนวงหนึ่งราคาศัพทหาปณะบูชา
พระพุทธเจ้า เมื่อจะตั้งความปราถนา จึงกล่าวพระคาถานว่า

อิมินา ปุณฺณเตเชน   อยํ ภนฺเต ยทา พุทฺโธ
ตสฺส ปิตา อหํ ตทา   สํสारे มา วิคตา โหตุ

ความว่า ข้าแต่พระผู้มพระภาคผู้เจริญ ด้วยอำนาจกุศลผลบุญอัน
นรชวมานพผู้จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในคราวใด ขอข้าพระองค์ ได้
เป็นบิดาของพระพุทธเจ้าในคราวนั้น แด่เมื่อข้าพระองค์ยังท่องเที่ยวอยู่
ในสังสารวัฏ ขออย่าได้แคล้วคลาดจากนรชวเลย

ต่อแต่กาลนั้นมา พระโพธิสัตว์ประกอบการค้าขายบ้าง แด่ทำการ
รับจ้างเขาบ้าง จนถึงความมั่งคั่งมทรพมมาก ได้บริจาคมหาทานในพุทธ

• ถรอบหน้าอันทำด้วยทอง

ปมุดงษ์แล้วณพททงหลาย เมื่อต้นอายุแล้วได้ไปอุบัติในคุดดีตบุรี ฝ่าย
 กุฏุมพณกรฐินทายกนนั้น ครันจุดจากอตคภาพเปนมมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็น
 ภูมเทวดาอยู่ที่คณธมาทนบรรพตณะป่าหิมพานต์ ฝ่ายนายช่างกตตบกนนั้น
 ครันทำกาตกรียาตายแล้ว ได้ไปเกิดในสกุตพาณิชนะเมืองพาราณดี

นายช่างรถนนครันจุดจากอตคภาพเปนมมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็น
 เตื่อโครงอยุริมฝั่งน้ำโกตทางใหญ่ เมอมมนุษย์ทงหลายเดรทางมา ปรารถนา
 จะกินน้ำในทที่แห่งนั้น เตื่อโครงก็ตะครุบเอามมนุษย์เดรทางกินเป็นอาหาร

ฝ่ายนายพรานเนอนนจุดจากอตคภาพเปนมมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็น
 ยกษอยุที่คณไทโร โกตหนทางใหญ่ มนุษย์ทงหลายเดรทางมาอาศรัยพัก
 ว่างบรอนทโคณคณไทโร ยกษนนกจบบมนุษย์เหตานนกินเดยต้น ฝ่ายนาย
 พรานนกินนครันทำกาตกรียาแล้ว ได้ไปเกิดเป็นนกกะระไน (นกกะเต็น
 กัแปล) อาศรัยอยุที่คณไม โกตหนทางด้ามแจง ณะราวไพรโกตป่าหิม
 พานต์ ก็ทางด้ามแจงนคคอ ทางหนึ่งแยกไปเมืองพาราณดี ทางหนึ่ง
 แยกไปเมืองสุวรรณภูมิ ทางหนึ่งแยกไปคณธมาทนบรรพต

อยู่มากาตวันหนึ่ง นายช่างกตตบกซึ่งไปเกิดในสกุตพาณิชนะนั้น เมื่อ
 ทำการคาชายอยุ ได้ตระเตรียมโวหารูปกรณวัตถุเป็นอาทิ เสร็จแล้วจึง
 ดำริหว่า เราจักไปคุดันคาทเมืองสุวรรณภูมิ ครันรุ่งชนอกวันหนึ่ง จึง
 ออกจากบ้านเดรทางไปหลายคณหลายวัน จึงบตตถึงดำธารนทซึ่งพยคัม
 อาศรัยอยุ ฝ่ายพยคัมเห็นพาณิชนะนแล้ว ก็ณเอนให้มจิตตเมตตากรุณา
 เพราะเหตุที่โคเคยเป็นสหายกันมาในชาติก่อน แล้วพยคมนนจงถามพาณิ

ว่า ดุกรดภัย ท่านจะไปในประเทศใด ๆ ดุกรพยัคฆ เราจะไปยัง
เมืองสุวรรณภูมิ ๆ ดุกรดภัย ท่านจงค้างอยู่ที่คนหนึ่งพอดบาย
กาย ต่อรุ่งเช้าท่านจึงค่อยไป พาณชนน้ออาศัยอยู่ที่โคนต้นไทรคนหนึ่ง
ด้วนพยัคฆนจนจึงมาเฝ้ามาให้พาณชนน้อมหน้าสำราญแล้ว จึงบอกกะ
พาณชนว่าทางที่ท่านจะเดินไปข้างหน้า มีกษัตริย์หนึ่งรายจากน้ออาศัยอยู่
ที่ต้นไทร ยกขนนจบบนุษย์กินเดี่ยมากมาย ท่านเดินไปถึงที่นั้นท่านอย่า
เข้าไปนั่งนอนที่ต้นไทรนั้นเลย พยัคฆด้งแล้วกด้งพาณชนนไป

พาณชนนก็เดินไปตามลำดับหนทาง จึงบรรลุถึงต้นไทรซึ่งยกษน้ออาศัย
อยู่นั้น ยกษนได้ตงจากต้นไทรจะไปเที่ยวหาอาหารกิน แต่พอเห็น
พาณชนก็เฝ้าให้มจตตกรรณา เพราะว่าเคยได้เป็นด้หายกันมาในชาติก่อน
แล้วถามพาณชนว่า ดุกรดภัย ท่านจะไปณะที่ไหน ๆ ดุกรท่านยกษ
เราจักไปเมืองสุวรรณภูมิ ยกษนนจึงเชื่อเชญพาณชนให้พักอยู่ที่นนด้นราตรี
หนึ่ง จึงนำผลไมร์ดต่าง ๆ มีขนุนเป็นอาทิให้พาณชนบริโภคแล้วจึง
บอกมรรคาให้เดินไปว่า ดุกรดภัย ทางข้างหน้าแต่ันไป มีนกกกระไน
อาศัยอยู่ที่ต้นไม ใหญ่ใกล้มรรคาล้อมแพรง นกนั้นล้าแดงบอกข่าวล้าสน
แก่มหาชน ถานกนรองห้ามอยู่หนทางใด ท่านอย่าไปยังทางนั้นเลย

พาณชนนก็เดินไปตามลำดับจนถึงทางล้ามแพรง หยุดยืนแห่งหน้า
คิดว่าทางนี้ก็เป็นทางล้ามแพรง เราจักไปเมืองสุวรรณภูมิ โดยทางไรดี
ที่นนกกกระไนเที่ยวไปหาอาหารแล้วกด้บมาจบบอยู่ที่ยอดไม้ แต่ไปเห็น
พาณชนก็มจตตกรรณา เพราะว่าได้เคยเป็นด้หายกันมาในชาติก่อนจึงถาม

พานิชว่า ดูกรสหาย ท่านจะไปณะที่ใด ๆ ดูกรพ่อ เราจักไปเมือง
 สุวรรณภูมิ นกกระไนจึงปราศัยเชื่อเชิญให้พานิชพกอาศรัยอยู่คนหนึ่ง
 แล้วนำเอาเนื้อที่เหลือนั้นให้ราชกินมาให้พานิชบริโภคอิ่มหน้าแล้ว จึง
 บอกหนทางที่จะไปยังคณธมาทนบรรพตแก่พานิชว่า ดูกรสหาย ท่านจง
 เติรไปตามมรรคานี้เถิด

ต่อแต่นั้นพานิชก็เติรไปตามมรรคานี้ที่นกกระไนบอกให้ ให้บรรลถึง
 คณธมาทนบรรพต ในขณะที่นั้นภูมเทวดาเปิดดีหับญชรแลไปเห็นพานิช
 เติรมา ก็ใหม่จิตตคิตกรรณา เพราะว่าเคยเบนต์หายกันมาในชาติก่อน
 แล้วเรียกพานิชเขามาหาจึงเชื่อเชิญว่า ดูกรสหาย ท่านจงอยู่ในที่นี้กับ
 ด้วยเราเถิด พานิชรับคำเทวดาแล้วขึ้นไปยังสุวรรณปราสาทหนึ่งณะบัญญัติ
 ชาติอาสน์

ภูมเทวดาระดิกเหตุคือชาติหนหลังได้จึงพูดกับพานิชว่า ดูกรสหาย
 ในชาติปางก่อนเราเกิดเป็นกุกุมพี ได้รวมรักเบนต์หายกันห้าคน สหาย
 อีกสามคนหาได้ทำบุญร่วมกับด้วยเราไม่ สหายคนหนึ่งได้เกิดเป็นพยัคฆ์
 สหายคนหนึ่งได้เกิดเป็นยักษ์ สหายคนหนึ่งได้เกิดเป็นนกกระไน สหายผู้หนึ่ง
 คือตัวท่าน ได้ทำบุญร่วมกับเราไว้ในครั้งก่อน ตัวเราได้มาเกิดเป็นภูม
 เทวดา ด้วยผลานิสงค์แห่งกฐินทาน

ภูมเทวดาประกาศความเบื้องหลังให้พานิชฟัง แล้วเชิญให้หยับยัง
 อยู่ที่สุวรรณปราสาท พานิชได้บริโภคทิพโภชนาหารอันภูมเทวดาให้
 อาศรัยอยู่ที่นั่นสองสามวันแล้ว ภูมเทวดาจึงจตแก้วเจตประการห่อผ้า

ให้พานิชแล้วส่งไปให้ถึงเมืองพาราณสี แท้จริง พานิชนั้นแต่ก่อนเป็น
คนจน ต่อแต่นั้นมากลับเป็นคนมั่งคั่งมรพมามากกว่ามนุษย์อื่น ๆ มีชื่อเสียง
ปรากฏทั่วไปในพาราณสีนคร พานิชนั้นเป็นอคมบรุษเพราะผลแห่งกุศล
ที่ตนได้ทำไว้ แต่มีรูปร่างอันพกถเพราะตนมิได้รักษาดีไว้ในชาติก่อน

คราวครั้งนั้น ที่เมืองพาราณสีมีเศรษฐีมั่งมรพมคนหนึ่ง เศรษฐี
นั้นมรชดจอยคนหนึ่งรูปร่างสวยงาม เป็นที่พอใจรักใคร่ปราถนาพึงใจของ
พวกกุมารหนุ่ม ๆ ทั้งหลาย ฝ่ายเศรษฐีผู้บิดาจึงส่งข่าวไปถึงพานิชให้
ไปขอชิดาของตน กำหนดวันคืนในการ อวามงคดเสร็จแล้ว จึงทำ
พานิชนั้นให้เป็นสามีของเศรษฐีชิดา

เมื่อพานิชนั้นอยู่กันเป็นสามีภรรยาแล้วมานาน มีกุมารเศรษฐีบุตร
ประมาณพันคน เป็นผู้ไม่มศีลแต่กระด้างด้วยมานะตั้งอยู่ในอำนาจแห่ง
อวิชา เป็นผู้ไม่รู้จักบาปบุญคุณแต่โทษปรึกษากันว่า พวกเราชวณกัน
ไปอยู่ในเรือนเศรษฐีคดุกคดกับพานิช คดเยากวนหลอกลวงเศรษฐี ด้วย
วาจาพรรณนาถึงภัยต่าง ๆ ให้เศรษฐีฟัง ปรึกษาคดกลงกันแล้ว จึงกรูกัน
ไปกล่าวโทษพานิชในสำนักเศรษฐีว่า แนะนำมหาเศรษฐี พานิชคดเชย
ของท่านณ เดิมเป็นคนจน บदनเป็นคนมั่งมรชนแล้ว การที่พานิชมั่งม
รพม ชนิกเพราะได้มาทางโจรกรรม พานิชได้มาอยู่ที่เรือนของท่านก็จะ
พาทรพม สัมบัตของท่านให้คดหายไ้ ท่านจงรู้ตามคำเราจะบอกให้ว่า
ทรพม สัมบัตของท่านยังจักถาวรอยู่ตราบใด เราทั้งหลายจึงพากันนงนนาน

อย่าช้ำไม่ได้ จักพากันปลดปล่อยนัจบเอาพานิชไปปลดปล่อยเดี่ยวในป่ามหาวัน
ทรพยต์มบคของทานกจกคตงมน้อยตราบนนตงนแด

มหาเศรษฐีก็ตระหนกตกใจราวจะว่าเหตุที่จะทำตายไป จึงรับถ้อยคำ
เศรษฐีกุมารทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจะทำอย่างไรก็ตามใจพวกท่านเถิด
เศรษฐีกุมารทั้งหลายพร้อมใจกันแล้ว จึงกรูเข้าจับพานิชคร่าออกไปปลดปล่อย
เดี่ยวที่ป่ามหาวันแล้วก็พากันกลับมา เบื้องว่าพานิชนั้นตนตนไปในเขมไพโร
อินเป็นที่อาศัยอยู่ของหมู่แรดแดงพยคชทบเป็นอาทิ จนตราบเท่าถึงคณธ—
มาทนบรรพต

ในสมัยกาลครั้งนั้น ภูมเทวดาแดงไปตามที่ค่านุทิศเห็นพานิชเดินมา
ก็จำได้ จึงเรียกพานิชเข้ามาถามว่า ดูกรสหาย ทรพยทั้งปวงที่เราให้
แก่ท่านไปหมดสิ้นแล้วหรือ หรือว่าท่านกลับมาหาเราเพื่อต้องการสิ่งไร
พานิชก็เล่าความแต่ต้นจนปลายให้ภูมเทวดาฟัง ภูมเทวดาจึงปลดปล่อยพานิช
แล้วพูดว่า ดูกรสหาย ท่านอย่าคิดร้อนใจไปเลย เราจะทำความสงเคราะห์
แก่ท่าน ภูมเทวดาจึงบอกว่า ดูกรสหาย ต้นทัพโอสถมียุติหนึ่ง กิ่ง
เจ็ดกิ่งถ้วนเป็นยาทั้งสิ้น ใครได้กินกิ่งหนึ่งก็จะกลายเป็นนกกยางบินไป
ได้ ใครกินกิ่งหนึ่งก็จะกลายเป็นวานรไป ใครกินกิ่งหนึ่งก็จะกลายเป็น
มนุษย์รูปงาม ใครกินกิ่งหนึ่งจะเป็นผู้มีอายุยืน ใครกินกิ่งหนึ่งจะ
เป็นผู้มั่งคั่งมาก ใครกินกิ่งหนึ่งจะเป็นผู้มีบุญญามาก ใครกินกิ่ง
หนึ่งจะเป็นผู้ไม่มีโรค

ภูมเทวดาบอกดังนี้แล้ว จึงหกกิ่งต้นยามาสองกิ่ง คือกิ่งคนกินเป็น
 วานรแลกิ่งคนกินมีรูปงาม จึงให้พาณิชกินกิ่งยารูปงาม พาณิชก็กตายน
 เป็นผู้มีรูปสวยงามน่าทัศนา ภูมเทวดาจึงสั่งมัททกภูดาชยาวคืบหนึ่งให้
 พาณิชรับเอาไปไว้แล้วตั้งว่า ตูกรรต์หาย ชนทั้งหลายเหต่าโตโตกินกิ่งยา
 ที่อนัน ชนเหต่านนั้นก็ตายเป็นวานรไป ชนเหต่าโตจะทำร้ายท่าน ๆ จึง
 ให้ชนเหต่านกินกิ่งยานี้ ชนเหต่านนั้นก็จะเป็นวานรไป ทวพยต์สมบัติของ
 เหต่านนั้น ก็จะตกเป็นของ ๆ ท่านทั้งสิ้น ภูมเทวดาให้ โอวาทแก่พาณิชแล้ว
 ครนถิงเวตารাত্রจึงพาพาณิชเหาะไป แดให้อนอยู่ห้องเรือนเศรษฐีธิดา
 ผู้รรรยาเดิมของตน

ในขณะนั้น เศรษฐีธิดาคนชนพดกตัวมาถูกกายาสามีของตน ร้อง
 ถามว่านี่ใคร ๆ พี่เองคือสามีของน้อง ๆ สามีถูกเศรษฐีกุมารเอาไป
 ปลดปล่อยเสียกลางป่า ไฉนจึงมาได้เเต่า พาณิชหาพูดบอกความประการใดไม่
 ต่อรุ่งชนเช้าเศรษฐีธิดาเห็นสามีรูปสวยงามกว่าเก่า ก็ตั้งใจไปบอกแก่เศรษฐี
 บิดาว่าสามีกลับมาได้แล้ว มหาเศรษฐีก็ตกใจรีบไปเรียกกุมารทั้งหลาย
 เหต่านนั้นมา กุมารทั้งหลายพร้อมกันนั่งประชุมอยู่ในเรือนเศรษฐี ๆ จึง
 บอกว่า เดียวพาณิชลูกเขยของข้าเขามาได้ อีกแล้ว เชิญท่านทั้งหลาย
 ไปดูพร้อมกันณะบัดนี้

กุมารเศรษฐีบุตรทั้งหลาย พร้อมกันไปดูพาณิชบุตรเขยมหาเศรษฐี
 พากันงวยงงหลงใหลแล้วถามพาณิชว่า แน่ะนาย แต่ก่อนท่านมีรูปร่างอัน
 วิกต บदनมีรูปร่างสวยงามยิ่งนักหนา ท่านใดกินยาอะไรหรือ พาณิช

จึงบอกแก่มหาเศรษฐีแดงมารทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายนำเราไปปล่อย
 ไว้ที่ป่าไม้อวตตนาทางนั้น เทียวไปหิวอ่อนเขาแดงจึงกินรากยาเข้าไป
 หน่อยหนึ่ง แดได้เอาคตตมาหน่อยหนึ่ง มหาเศรษฐีแดงมารเศรษฐีจึง
 ออหวอนขอรากยากินบ้าง พาณิชจึงแบ่งรากยาให้มหาเศรษฐีแดงมาร
 เศรษฐีผู้ประทุษร้ายเหล่านั้นคนละน้อย มหาเศรษฐีแดงมารเศรษฐี
 กินรากยานั้นแล้ว ก็มเพศกลับกลายเป็นวานรไปหมดด้วยกัน พาณิชจึง
 บอกชนเหล่านั้นที่ใส่ผู้ประทุษร้าย ให้ช่วยกันจับวานรเหล่านั้นไปปล่อย
 ปล่อย มหาชนทั้งปวงก็ช่วยกันจับมตวานรเหล่านั้น นำไปแก้ปล่อยไว้ที่
 หวงน้ำโกดปามหาวัน ตั้งแต่คราวนั้นมา พาณิชนั้นก็ไตรพยสัมบตของ
 กุมารเศรษฐีแดงมารเศรษฐีทั้งปวง กลับยังมีเป็นมหาเศรษฐี ดาภแลยศ
 ก็ปรากฏเล่าต่อกันต่อไป

ฝ่ายภมเทวดาจากอดีตภพนั้นแล้ว ก็ได้ไปเกิดเป็นท้าวสักกเทวราช
 ในดาวดึงส์พิภพ เพราะเหตุนี้ ท้าวสักกเทวราชจึงประกาศบุพพกศตของ
 ตนว่า คราวหนึ่งเราเกิดเป็นกฏุมพมมทรพยขณะเมืองพาราณสี ได้ถวาย
 ผ้าพระกฐินจีวร (แก่พระปฐมบรมคัมพุทธเจ้า) เราจากอดีตภพเป็น
 มนุษย์แล้ว ได้เกิดเป็นภมเทวดามากอดยณะภเวคณิฆมาทนต์
 เสวยทิพยสัมบตอยู่นาน ครนจตจากอดีตภพเป็นภมเทวดาแล้ว ได้เกิด
 เป็นสักกเทวราชผู้มเหศราชบตแห่งเทวดาทั้งหลาย ครนจตจากอดีตภพแห่ง
 สักกเทวราชแล้ว จกเกิดเป็นจักรวรรคตมกาดังเดชานภาพมากในทวีปทั้งสี่

แดจกเสวยมมนุษย์ดมบคแดเทวดมบคสนแดนกดป ด้วยอำนาจมตแห่งกรฐิน
ทาน ด้วยประการฉน

สตุถา อิมม ฌมมเทสนน อاهرตวา สมเตจพระบรมศาสดา
ทรงนำธรรมเทศน์มานมาแล้ว จึงประชุมชาตกว่า นายช่างกตบคในกาต
ครงนงกตบชาติมาคือพระฉนเถระ กฐมพทานทายกในกาตนงกตบชาติมา
คือพระนาคเถระ เคะษฐมูบรจากแหวนทำดกการบฐาในกาตนงกตบชาติ
มาคือพระตุทโชน กุมารมูบรจากอนหิตทำบฐาในกาตครงนงกตบชาติ
มาคือพระราหุล นางกตธตาบรจากผำทำบฐาในกาตนงกตบชาติมาคือ
พระยโสธรา บรชททงหลายอนในกาตนงกตบชาติมาคือพุทธบรชท นรชว
ในกาตครงนงกตบชาติมาคือพระโถกนาถตถาคต มพทชพจน ให้จบตง
ด้วยประการฉน

จบนรชวกรฐินทานชาตก

เรื่องที่ ๓๘ ที่ ๓๙

พระราชกรณีย (แจ่ม บูรณนันท) เบ็รียน ๖ ประโยค

วัดราชบูรณะ แปด

๓๘ อติเทวราชชาดก

สุจาปี ตสมี่ นกเร จาติ อิท สตถา ราชคห อปนิสสุสาย
เวพูวเน มหาวิหาเร วสสั วสนโต อตตโน ปุพพจริย อารพภ
กเถสิ

สตถา ตมเตจพระบรมศาสดาจารย์เมื่อเสด็จจำพรรษาอยู่ณพระวิหาร
เวพูวเน ทรงอาศรัยเมืองราชคฤห์เป็นที่ภิกขาจารบิณฑบาต ทรงพระ
ปรารภบุรพจริยาของพระองค์ ซึ่งได้ทรงประพาศมาแล้วในกาลก่อน
ให้เป็นเทศนานุบัติเหตุ จึงตรัสเทศนาอติเทวราชชาดกให้เป็นผล อัน
พระสังคตกาจารย์ กำหนดด้วยบาทตนพระคาถาว่า สุจาปี ตสมี่ นกเร
ดงนเป็นอาทิปฐมบาท

แท้จริง เมื่อตมเตจพระบรมศาสดาจารย์ทรงอนุญาตมาเพื่อกฐิน
แกภิกษุทั้งหลายซึ่งมัจจอรอนคาคระ ผู้มพรรษาอันอยู่แล้วถ้วนไตรมาส
แล้วบัญญัติแต่งตั้งกขาบทไว้ โดยนัยที่พระสังคตกาจารย์ ได้กล่าวแล้ว
ในคัมภีร์มหาวรรคนี้ ครั้นพระองค์ทรงพิจารณาด้วยทิพยจักขุญาณ
ได้เห็นทนายกฐินถวายกฐินทานในพระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน อันได้ซึ่งอานิ
สงค์อันยิ่งใหญ่ในเทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย จึงตรัสแต่งตั้งอานิ
ยิ่งใหญ่ในประชุมพุทธบริษัท

ในกาลนั้น พระนารทเถรเจ้าได้ฟังพระพุทธเจ้าดำรัสอันพรรณานานิสังข์
 ผลิตแห่งกฐินทาน ก็มจตตต้นทานอันเต็มไปดวยบศอนแรงกล้า จึงดำริห์
 ในจิตต์ว่า เราจักถวายผ้าเพือกฐินแก่พระภิกษุสงฆ์ เมื่อดำริห์ในจิตต์
 นั้นแล้ว ก็อุฏฐาการจากอาสนะ ตรงไปสู่ตระกูลญาติของตน จึงเล่าความ
 ตามที่ไต่ลัดบอานิสังข์ผลิตแห่งกฐินทาน แลวชักชวนหมู่ญาติให้จัดหาเครื่อง
 อุปการชงหลายมีทอนผ้าเพือกฐินเป็นต้น แลวพาบรรดาเครือญาติของ
 ตนไปยังพระอาราม ครั้นถึงจึงวางผ้ากฐินลงแทบบาทมุตแห่งพระผู้มีพระ
 ภาค แลวถวายดวยถอยคำว่ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอ
 ถวายผ้าทงหลายแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์ให้เป็นผ้ากฐิน พระ
 พุทธเจ้าข้า

อถ โข ภควา ในลำดับนั้น ส้มเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อม
 ดวยภิกษุสงฆ์ประมาณ ๕๐๐ รูป ก็เริ่มทำบรพกจมนเยบยอมเป็นต้น ให้
 ผ่านนด้าเรื่จกิจเป็นผ้ากฐิน ทงทำกิจคอกกรานแลออนุโมทนา

วันหนึ่งภิกษุทงหลายนึ่งประชุมกันนในโรงธรรมสภา จึงสนทนาแก่
 กันว่ ตุกรอาวุได้ทงหลาย พระนารทเถรเจ้าเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในสมณ
 เพลต์ เป็นผู้มอชยาศัยในทานบริจาค เมื่อไต่ลัดบว่กฐินทานมีผลิตานิสังข์
 มาก จึงไปชักชวนหมู่ญาติทงหลาย หาผ้ามาถวายเป็นกฐินทานบริจาค
 แก่พระภิกษุสงฆ์ มอจคพระผู้มีพระภาคเป็นประธาน พระพุทธองค์ทง
 กระทำกจมนเยบยอมแลกรานแลออนุโมทนา พร้อมดวยหมู่พระภิกษุสงฆ์
 อนนเป็นเหตุควรอศัจรรย

ในขณะนั้น ส้มเด็จพระบรมศาสดาจารย์ได้ตั้งประทับอยู่ณะคันชุก
 ในพระเชศวัน ได้สดับถ้อยคำของภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นด้วยทิพย์ ได้
 ญาณ จึงได้ตั้งอุบายการจากพระคันชุกมาสู่โรงธรรมสภา ได้ตั้งประทับ
 ณพระพุทธอาสน์แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า เธอทั้งหลายสนทนากัน
 ถึงเรื่องอะไร ภิกษุทั้งหลายจึงทูลความตามที่ได้นิทานนั้นให้ทรงทราบ
 จึงมีพระพุทธดำรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่นารทภิกษุถวายมากฐิน
 ทานในกาลนี้เป็นอัศจรรย์น้อย โบราณกบณชาติทั้งหลายในอดีตกาล
 ปางก่อน ได้บำเพ็ญทานกระทำมหาทวีปทั้ง ๔ มีทวีปน้อยดองพื้นเป็น
 บริวาร ให้เป็นที่ดอน แล้วถวายกฐินทานแก่ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ในครั้งนั้น
 เป็นอัศจรรย์มากกว่า มีพระพุทธฎีกาตรัสดังนี้แล้ว ก็ทรงดูक्षणภาพ
 พระภิกษุทั้งหลายจะใคร่ทราบอดีตนิทานจึงทูลอาราธนา พระพุทธองค์จึง
 ทรงนำเรื่องในอดีตกาลมาตรัสเทศน์นาดังต่อไปนี้ว่า

อดีตเต ภิกษุเว สารกบฺเป รมมวตฺตีนคเร โภณทญฺโฆ
 นาม ภควา โลเก อุตฺปาที ๑๓๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลเป็น
 อดีตล่วงแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า โภณทัณฺฑะ ได้อุบัติ
 ในเมืองรัมมวดีในด้ารกบิ พระพุทธบิดาทรงพระนามว่าอนันตราช
 พระพุทธมารดาทรงพระนามว่าสุชาดา มีพระอัครมเหสีทรงนามว่าสุบิน
 เทวี พระพุทธโภณทัณฺฑะนั้นเป็นธราวาสครองเรือนอยหมนบ แล้ว
 ได้ตั้งออกมหาภิเนษกรรมด้วยรถยนต์ ทรงบำเพ็ญมหาปธานวิริยะอยู่ ๑๐

เดือน กั๒ไตร๒ศ๒ร๒พระ๒ดี๒พิ๒พ๒ญ๒ญ๒ต๒ญ๒า๒ณ ๒ณ๒โค๒น๒ค๒น๒ไม๒ชา๒นาง ๒บ๒ง๒เก๒ด๒เป๒น
 พระ๒พุ๒ท๒ธ๒เจ๒า๒ป๒รา๒ก๒ฐ๒น๒ใน๒โล๒ก ๒มี๒ภ๒ก๒ษ๒ด๒ง๒ข๒ม๒ประ๒มา๒ณ๒แ๒ด๒น๒โก๒ฏ๒เ๒น๒พุ๒ท๒ธ๒บ๒ริ๒พา๒ร
 เ๒ด๒ค๒จ๒ไป๒ร๒ด๒เว๒ใน๒ย๒ด๒ค๒ว๒ท๒ง๒ห๒ด๒าย ๒โดย๒ถ๒า๒ค๒บ๒มา ๒จ๒น๒ถ๒ิง๒เม๒ื่อ๒ง๒อ๒ญ๒ญ๒ว๒ด๒ม๒หา๒น๒คร
 ก๒แ๒ห๒ด๒ะ๒ใน๒เม๒ื่อ๒ง๒อ๒ญ๒ญ๒ว๒ด๒น๒น ๒พระ๒โ๒พิ๒ธ๒ดี๒ค๒ว๒เจ๒า๒ข๒อง๒เร๒า๒ท๒ง๒ห๒ด๒าย๒ได้
 บ๒ง๒เก๒ด๒เป๒น๒บ๒รม๒จ๒กร๒พ๒ร๒ร๒ติ ๒ท๒ร๒ง๒พระ๒นา๒ม๒ว๒า๒วิ๒จ๒ิต๒ร๒า๒ช ๒เป๒น๒อ๒ค๒ระ๒มี๒อ๒า๒นา๒จ
 แ๒ผ๒ไป๒ใน๒ท๒วี๒ป๒ใ๒หญ๒ง๒ท๒ง ๒๔ ๒มี๒ท๒วี๒ป๒น๒อย๒ส๒อง๒พ๒น๒เป๒น๒บ๒ริ๒วา๒ร ๒คร๒น๒ไ๒ด๒ท๒ร๒ง๒ท๒รา๒บ
 ว๒า๒พระ๒พุ๒ท๒ธ๒โก๒ณ๒ช๒ญ๒ญ๒น๒น ๒เ๒ด๒ค๒จ๒ค๒ม๒นา๒กา๒ร๒มา๒ถ๒ิง๒พระ๒น๒คร๒ข๒อง๒พระ๒อง๒ค๒
 ก๒ม๒พระ๒ห๒ฤ๒ท๒ย๒ป๒ระ๒ก๒อบ๒ด๒ว๒ย๒บ๒ค๒ไ๒ด๒ม๒น๒ด ๒จ๒ิง๒เ๒ด๒ค๒จ๒อ๒อก๒ไป๒ต๒อ๒น๒ร๒บ๒พ๒ร๒อม๒ด๒ว๒ย
 ๒รา๒ช๒บ๒ริ๒ษ๒ท๒อ๒น๒ย๒ิง๒ใ๒หญ๒ ๒ถ๒ว๒าย๒อ๒ภ๒ิ๒ว๒า๒ท๒ด๒ว๒ย๒บ๒ญ๒จ๒าง๒ค๒ป๒ระ๒ติ๒ษ๒ฐ๒เ๒ด๒ว ๒เซ๒็ญ
 เ๒ด๒ค๒จ๒พระ๒พุ๒ท๒ธ๒อง๒ค๒ ๒ใ๒ห๒เ๒า๒ด๒ุ๒พระ๒รา๒ช๒น๒เ๒ว๒ค๒น ๒ท๒ร๒ง๒ถ๒ว๒าย๒ม๒หา๒ทา๒น๒อ๒น๒เ๒ด๒ค
 ต๒าง ๒๗ ๒เม๒ื่อ๒เ๒็ร๒จ๒ภ๒ุ๒ต๒ก๒จ๒แ๒ด๒ว ๒ท๒ร๒ง๒ถ๒อ๒พระ๒ด๒ุ๒ว๒ร๒ร๒ณ๒ภ๒ิง๒ค๒า๒ร๒ค๒อ๒พระ๒เท๒า
 ๒ท๒อง ๒ห๒ด๒ง๒นำ๒ใ๒ห๒ค๒ก๒ด๒ง๒ณ๒เ๒า๒พระ๒ห๒ต๒ถ ๒ค๒ร๒ดี๒ถ๒ว๒าย๒อ๒ญ๒ช๒น๒รา๒ช๒อ๒ุ๒ท๒ยา๒น
 ๒ข๒อง๒พระ๒อง๒ค๒ ๒ใ๒ห๒เ๒น๒น๒ว๒า๒ด๒น๒ด๒ถ๒าน๒ท๒อ๒ย๒แ๒ก๒ห๒ม๒ภ๒ก๒ษ๒ด๒ง๒ข๒ม๒ท๒ง๒น๒น ๒พระ
 ๒โก๒ณ๒ช๒ญ๒ญ๒พุ๒ท๒ธ๒เจ๒า๒ก๒ท๒ร๒ง๒จ๒ำ๒พ๒ร๒ร๒ษา๒ใน๒พระ๒รา๒ช๒อ๒ุ๒ท๒ยา๒น๒น ๒ก๒บ๒ด๒ว๒ย๒พระ
 ๒ภ๒ก๒ษ๒ด๒ง๒ข๒ม๒แ๒ด๒น ๒โก๒ฏ๒เ๒น๒เป๒น๒พุ๒ท๒ธ๒บ๒ริ๒วา๒ร ๒พระ๒เจ๒า๒จ๒กร๒พ๒ร๒ติ๒รา๒ช๒ก๒ไ๒ด๒ท๒ร๒ง๒ถ๒ว๒าย
 ๒ม๒หา๒ทา๒น๒เป๒น๒นิ๒จ๒น๒ิ๒ร๒น๒ด๒ร๒มี๒ไ๒ด๒ชา๒ด ๒คร๒น๒ถ๒ว๒น๒ก๒ำ๒ห๒น๒ด๒ไ๒ศ๒ร๒มา๒ด ๒พระ๒โก๒ณ
 ๒ช๒ญ๒ญ๒ะ๒พุ๒ท๒ธ๒อง๒ค๒ท๒ร๒ง๒ป๒ว๒า๒ร๒ณา๒พ๒ร๒ร๒ษา๒แ๒ด๒ว ๒พระ๒เจ๒า๒วิ๒จ๒ิต๒ร๒า๒ช๒บ๒รม๒จ๒กร
 ๒พ๒ร๒ร๒ติ๒ม๒พระ๒รา๒ช๒ป๒ระ๒ด๒ง๒ค๒จะ๒ท๒ร๒ง๒บ๒ริ๒จ๒า๒ค๒ม๒หา๒ทา๒น๒อ๒น๒ย๒ิง๒ใ๒หญ๒ ๒จ๒ิง๒มี๒พระ๒รา๒ช
 ๒ค๒ำ๒ร๒ดี๒ใ๒ห๒บ๒ำ๒ว๒ร๒อง๒ช๒า๒ว๒ข๒ม๒พ๒ท๒วี๒ป๒ท๒ง๒ด๒น ๒บ๒ร๒ร๒ตา๒ท๒อ๒ย๒ใน๒ท๒วี๒ป๒ใ๒หญ๒ง๒ท๒ง ๒๔ ๒แ๒ด๒ว

ให้ประทับพระนครที่อยู่ของพระองค์ ด้วยอสังการอนวิจิตรต่าง ๆ แด
 ให้ประทับตักแตงหนทางที่จะไปยังพระราชอุทยาน ด้วยธงชายแดงแผ่น
 ผ้าแดงปลุกคนกวดยคนออยทงสองข้างทาง จนตราบเท่าถึงพระนครอันเป็น
 พระราชนิเวศน์สถาน

ครั้นเวลารุ่งเช้า พระเจ้าจักรพรรดิราชกัณฑ์เจ็ดร้อยเจ็ดพันพระเคียร
 ดำเร็วแล้ว ทรงประทับพระองค์ด้วยเครื่องอสังการวิจิตร ทรงแวงคูผ้า
 ดงในร่มมุกทองคำ แล้วทนต์มุกด้วยพระเคียรของพระองค์ เจ็ดเจ็ดพระราช
 ดำเนิรไปโดยมรรคาที่ประทับแล้วนั้น แล้วให้ราชบริพารเป็นอันมาก
 ถ้อเอาคูผ้าทงหลายคนละคู่ ๆ แดเครื่องบูชาสักการคนละดำรับ ๆ ตาม
 เจ็ดเจ็ดไปในทางนั้น ครั้นถึงพระอารามอันชื่อว่าอัญชนอุทยาน ก็ถวายค
 ฎาเพือกสีนทานแก่หม่อมภักษสังข์ มีพระโกณฑัญญะพุทของค์เป็นประมุข
 แดวทรงเปล่งวจเภาทว่า ข้าพเจ้าขอถวายผ้าเพือกสีนทานแก่หม่อมพระภักษสังข์
 ครั้นทรงเปล่งวจเภาทงนแล้ว ก็ประทับอยู่ณที่อันสมควรข้างหนึ่ง จึง
 อังคาสพระภักษสังข์ มีพระพุทของค์เป็นประธานด้วยยาคุภคตาหารเป็นต้น

ในลำดับนั้น พระโกณฑัญญะทศพลกัณฑ์เจ็ดเจ็ดประทับณท่ามกลางแห่ง
 หม่อมภักษสังข์ พระเถรเจ้าผู้เป็นเสนาบดีในพระภักทาทิกรรณมกกราณผ้ากฐิน
 ครั้นเสร็จกิจฐินศถารกิจแล้ว พระโกณฑัญญะทศพลกัณฑ์เจ็ดเจ็ดประทับ
 ณธรรมาสน์ อันบุคคลแต่งตั้งไว้ณท่ามกลางแห่งบริษัท ๔ คือภิกษุ ภิกษุณี
 อุบาสก อุบาสิกา

ฝ่ายพระเจ้าจักรพรรดิราชบรมราชาเจ็ดเจ็ดเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคแล้ว

ถวายอภิวัตด้วยบุญจากประติษฐ์ ทรงอธิษฐานว่า

อมีนา กจินทานเนน พุทฺโธ โหมิ อนาคเต

ยทา สพฺพบุญตมฺปตฺโต ตารยิสฺสามิ ปาณินิ

ความว่า เพราะฝากฐินทานนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ถ้าข้าพเจ้าได้ตรัสรู้พระสัมพันธัญญะญาณณกาลใด ก็จงรอกษัตริย์ให้พบไป จากวิฆฏสงสารในกาลนั้น

ครั้นจบคำอธิษฐานลง พระโกณฑัญญะพุทธองค์ จึงทรงพิจารณาคุณอนาคตกาล ก็ทรงทราบด้วยพุทธจักขุญาณปรีชาว่า ความปราถนาของบรมกษัตริย์นั้นจักสำเร็จถึงความประสงค์ จึงทรงพยากรณ์ว่า คุณภิกษุทั้งหลาย ในที่สุดแห่งสามอสังขัยแด่นักตบ นับแต่กลบหนีไปในอนาคตกาลภายหน้า บรมกษัตริย์ของคณจักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า โคดม พระนครที่ประดิษฐาน จกมนามชื่อว่ากบตพตฤ พระพุทธบิดาจกทรงพระนามว่าสุทโธทนมหาราช พระพุทธมารดาจกทรงพระนามว่ามหาเมฆาเทวี พระมเหษจกมนามชื่อว่าพมพา จกมพระโอรสชื่อว่าราหุลกุมาร พระพุทธโคดมนั้นจักเป็นสมรवाद้อยครองขจรสถาน ๒๙ ปี แล้วจักเสด็จออกมหาภิเนษกรรมด้วยกณฐกอัสถยาน ทรงกระทำมหาปธานทุกกรกิริยาอยู่ ๖ ปี ก็จักได้ตรัสเป็นพระพุทธสัมพันธัญญะปรากฏในโลกในวันวิสาขปุณณมีเพ็ญเดือน ๖ จกมบริพพาชกทั้งสองชื่อว่า โกติตเตตอุปติศเป็นอัครสาวกชายชวา จกมพุทธอุปฐากชื่อว่าอานนท์ จกมภิกษุทั้งสอง คือเขมาภิกษุและอุบลวรรณาภิกษุเป็นอัครสาวิกา จกมอุบาสก

มีนามว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐี จกิมมหาอุบาธกาชื่อว่าวิสาชา

พระเจ้าจักรพรรดิบรมราชาไตรรงค์ศดับพุทธพยากรณ์ดงนน กิม

พระหฤทัยเต็มไปด้วยบิต โธมหนัก จึงประคองอัญชัตถวายนมัสการพระผู้

มีพระภาค ประดิษฐานอยู่ณที่นั้น พระโกณฑัญญะพุทธองค์ กทรง

แสดงธรรมเทศนา โดยประเภทแห่งธรรมมีทานกถาเป็นต้น ครั้นจบพระ

ธรรมเทศนาดังแล้ว ธรรมาภิดมัยคือ บัดตุมรรคผลตกบังเกิดมีแล่มหาชน

หลาย โภฏีตลอดงชัย

พระเจ้าจักรราชโพธิสัตว์ด้วยจักรวรรดิราชสมบัติดำรงพระชนม์อยู่

ต้นกาลนาน แล้วทรงบำเพ็ญมหาทานบริจาคอันยิ่งใหญ่ ครั้นสิ้นพระ

ชนมายุก็ชนไปบังเกิดในเทวโลก ด้วยทิพยสมบัติโดยอนุโตมปฏิโตมใน

กามาพจรภพทั้ง ๖ ชั้น บริบูรณ์ด้วยสังคตแดนนครอันเป็นทิพย์ แด

ประกอบด้วยทนต์อนแลยศอันเป็นทิพย์เป็นต้น ด้วยอันสังคตแห่ง

ทานบริจาคนั้น ๆ ครั้นสิ้นพระชนมายุจติจากเทวโลก ก็มาบังเกิดในมหา

นครชื่อว่ากุดาวดี ได้เป็นบรมจักรพรรดิราช ทรงพระนามว่าอติเทว

บรมกษัตริย์ ครองราชสมบัติอยู่ในเมืองกุดาวดี โดยยาวได้ ๑๒ โยชน์

แถมกว้างได้ ๗ โยชน์เป็นประมาณ พระเจ้าอติเทวบรมกษัตริย์นั้นบริบูรณ์

ด้วยรัตน ๗ ประการคือ จักรแก้ว ๑ ช้างแก้ว ๑ มาแก้ว ๑ แก้วมณี ๑

นางแก้ว ๑ ชนคตงแก้ว ๑ ชนพลตแก้ว ๑ รวม ๗ ประการด้วยกัน

จักรแก้วนั้น เลื่อนลอยมาแต่มหาสมุทรเบื้องบรมทิศ ช้างแก้วนั้นมา

แต่ตระกูลตฤทนต์ มาแก้วนั้นมาแต่ตระกูลพลาหก แก้วมณีนั้นลอย

17/06/2564

มาแต่วิปลบรรพต นางแก้วนนมาแต่อดครกรทวปี ชนกลึงแก้วนน
 บังเกิดขึ้นในชมพูทวปี ชนพลแก้วนนมาแต่บูรพวิเทหะทวปี รัตน ๗
 ประการบังเกิดมชนแก่พระเจ้าอตเทวบรมจักรพรรดิ ซึ่งครองศิริราช
 สัมบัติอยู่ในเมืองกุดำวคด้วยประการฉนี้

มีคำปุจฉาถามว่า ความที่พระเจ้าอตเทวเป็นบรมจักรพรรดิ อภิกรรม
 อะไรเช่นนี้ ให้เป็น อนึ่ง รัตน ๗ ประการจักรแก้วเป็นต้นมาบังเกิดมี
 ชนแก่พระเจ้าอตเทวบรมจักรพรรดิ เพราะอันใดถึงได้ผลแห่งกรรมอะไร มีคำ
 วิดีชนาว่า พระเจ้าอตเทวราชได้เป็นบรมจักรแต่ได้รัตนสมบัติ ๗ ประการ
 จักรแก้วเป็นต้นนั้น เพราะอันใดถึงได้ถวายผ้ากฐินทานแก่พระภิกษุ
 ดังนี้ มีพระโกณฑัญญะพุทธองค์เป็นประธาน

เมื่อพระเจ้าอตเทวบรมจักรพรรดิ เสด็จสัมบัติรัชศกฤๅงการในทวปีใหญ่
 ทง ๔ มีเมืองกุดำวคเป็นพระราชอาณาจักร มีพระราชประสงค์จะเสด็จ
 คมนาคารไปสู่บูรพวิเทหะทวปีในกาลใด ก็ให้เอาเถรไปตีประกาศให้ราช
 บริษททวกัน แล้วพระองค์ก็เสด็จแวดตอมไปด้วยราชบริษทนน ๆ คือ
 แวดตอมไปด้วยหม้ออำมาตย์ราชเสนา แลหมู่พราหมณ์ปโรหิตาจารย์เป็น
 ต้น แลหมู่เศรษฐิภคฤหบดีเป็นประธาน พวกราชบริษทนนบางพวกก็ตาม
 เสด็จด้วยคชยาน บางพวกก็ตามเสด็จด้วยรถยาน บางพวกก็ตาม
 ตามเสด็จไปด้วยเดรเท้า ส่วนพระเจ้าจักรพรรดิโพธิสัตว์นนประดับพระ
 องค์ด้วยขัตติยวภัสคองการ เสด็จชนัดคอประยากษดารอนประดับด้วย
 หัตถาภรณ์ พร้อมด้วยหม้อพหลพณุกรมปรมณฑลได้ ๖๐ โยชน์ เสด็จ

ไปสู่ทวีปบูรพวิเทหะด้วยพระยศอันยิ่งใหญ่

ฝ่ายมหาชนทั้งหลายมีพระราชอาเปนนในทวีปนั้น ก็พากันออกมา
ต้อนรับเสด็จโดยยินดีโล่มนต์ ต่างถวายอภิวาทพระเจ้าจักรพรรดิ แด
บุชชาติด้วยเครื่องสักการมัตถกไมเป็นตน แลวเสด็จเสด็จให้เขาไปในพระนคร
ของตนโดยสวัสดิภาพ เมอพระเจ้าจักรพรรดิเสด็จเขาไปในทวีปนั้น
สรรพรพพยทั้งปวงมเงินแดทองเปนน กบงเกิดมชนพรอมเพดียงด้วย
จักรวัตตราชานภาพ

พระเจ้าจักรพรรดิราช จึงพระราชทานทรพยทั้งปวงให้แก่มหาชนอัน
อยู่ในทวีปนั้นให้พอเพียง แลวทรงตั้งสอนให้ทำบุญมีบริจาคทานรักษา
ศีลเปนน ครนตั้งสอนให้มหาชนตั้งอยู่ในราโชวาทแล้ว ก็เสด็จกลับยัง
กุฎาวคิมหานคร แลเมอจะเสด็จไปทรงตั้งสอนมหาชนในอุตรกรทวิปแด
อมรโคยานทวิป ก็เสด็จโดยนยที่ใดกถาวแล้วในบูรพวิเทหะทวีปนั้น แลว
ทรงตั้งสอนให้มหาชนในทวีปนั้นๆ บำเพ็ญทานรักษาศีลโดยบรมราโชวาท

พระโพธิสัตว์จักรพรรดิราชนั้น แลวด้วยดีราชสมบัติในมนุษย์อันยิ่ง
ใหญ่เห็นปานตงน ครนทำลายชนธันพระชนม์จากมนุษย์โลก ก็ชนไป
บังเกิดเป็นท้าวสักกเทวราชแลวทิพยสมบัติในดาวดึงส์เทวพิภพ แต่ได้
เป็นท้าวสักกเทวราชถึงแปดหมื่นสี่พันชาติ แลได้เป็นบรมจักรพรรดิราช
ถึงแปดหมื่นสี่พันชาติ แลได้เป็นพระราชาครองเอกราชก็แปดหมื่นสี่พันชาติ
แลได้เป็นอัครมหาเสนาบดีก็แปดหมื่นสี่พันชาติ แลได้เป็นอัครบุโรหิตาจารย์
แปดหมื่นสี่พันชาติ แลได้เป็นอัครมหาเศรษฐีก็แปดหมื่นสี่พันชาติ ตูกรภิกษุ

ทั้งหลายโดยเหตุนี้แหละจึงได้ชื่อว่ามผลแต่อันยิ่งใหญ่เป็น
อเนกัปการ จะนับจะประมาณมิได้ ทั้งสามารถจะให้ทายกผู้บริจาคนั้น
ตั้งรกรากทุกขภัยพ้นจากความวืดทั้งปวง จนบัดล่วงถึงอมตมหานฤพาน
เป็นอวด่านที่สุด

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาตรัสเทศน์นาดังนี้แล้ว จึงตรัสพระคาถา

ทั้งหลายว่า

โย โส วิเนยฺย มจฺเจรี

วิปฺปสนฺเนน เจตสา

ทชฺชา กาเลน อริเยสุ

ยตถ ทินฺนํ มหปฺพลํ

กจฺฉินฺนํ ทตฺวา พหุโน

ทกฺขิณฺเนยฺเยสุ ทกฺขิณฺ

ตโต จุตฺตา มนุสฺสตฺตา

สคฺคํ คจฺฉนฺตี ทายกา

อนุโลมปฏฺฐิโลเมน

สํสาเรสุ จ สํสารํ

ทิพฺพสุขํ อนุภวิตฺวา

จิรํ วสนฺตี ทายกา

กปฺปสตฺสหสฺสมฺหิ

นาภิชานนฺตี ทุกฺคตี

เทว กุเล อปฺปชฺชนฺตี

ขตฺตีเย จาปี พฺราหฺมणे

มฺหิทฺธิกา ปุณฺณสมฺปทา

เตชวนฺตาว สุรียา

สพฺพาสเว ปริณฺณาย

นิพฺพายิสฺสนฺตี อนาสวา

ความว่า บุคคลผู้ได้นำเดี่ยซึ่งความตระหนี่ มีใจเต็มใส่ศรัทธา ฟัง

บริจาคทาน โดยกาตอันควรในพระอริยทั้งหลาย ทานที่บุคคลถวายในพระ

ทักขิณฺเนยฺยบุคคลจำพวกนั้น ครั้นทายกผู้บริจาคนั้นเกิดอนจากชาติเป็น

มนุษย์แล้ว ย่อมไปบังเกิดในโลกดววรรค เมื่อทายกผู้บริจาคคนยงทอง

เทียวอยู่ในสังสารวัฏไป ๆ มา ๆ ก็จักได้เสวยทิพยสุขอันยาวนาน อนึ่ง
 ทายกผลบรรจาทานนั้น จักไม่ไปเกิดในทศกคตสันต์นรกตบ จักบังเกิดแต่
 ในตระกูลทั้งต้อง คือ ตระกูลกษัตริย์มหาศาล แดตระกูลพราหมณ์
 มหาศาล ทั้งจะมอทธฤทธิบุญญาธิการอันยิ่งใหญ่ แดมีเดชาภาพอัน
 กตลา อุปมาดังพระอาทิตย์ในอากาศ เมื่อดังที่สุดแห่งภพแห่งชาติ ก็
 จักกำหนดรู้อรรพอาดวิกเสถ์ สันอาดะทั้งปวง ดวงเขาด้อมตมหาณฤพาน
 ด่มเด็จพระบรมศาสดาจารย์ทรงประกาศบุรพจริยาของพระองค์ด้วย
 ประการฉนั้นแล้ว จึงตรัสแกภิกษุทั้งปวงว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ชนชอว่า
 กฐินทานนเืองมาแต่วงศ์ของพระพุทธเจ้าพญญู แดเป็นจารีตของโบราณก
 บณิตตทั้งหลาย เปนทานมอันดังสมถอนึ่งใหญ่ตั้งตถาคตพรรณนามานัน

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตวา ด่มเด็จพระผู้มีพระภาค
 บรมศาสดาจารย์ ทรงนำวตถุทานมาตรัสเทศน์นาดังนแล้ว จึงทรง
 ประกาศอริยสังทั้ง ๔ ครนจบพระอริยสังเทศน์นาดัง พระภิกษุสงฆ์ทั้ง
 หลายเป็นอนมากก็ได้ บดลผลทั้งหลายมิได้คาบตตผลเปนนัน ด่มเด็จพระ
 ทศพลจึงทรงประมวญชาตกว่า บริษัทของพระเจ้าจกพรรดิเทวราชใน
 ครงนน กถบชาติมากคือพุทธบริษัทในกาลัน พระเจ้าอดิเทวราชในครงนน
 ดับชนรประวัตมา คือพระตถาคตในกาลัน ท่านทั้งหลายจงทรงจำชาตก
 ตั้งตถาคตแล้วดงมานันแด

๓๙ ปาจิตตกumarชาตก

ตว ภควา ภูมิปาโลติ อิทํ สตุถา เวสาลียํ นครํ อุปนิสฺสสาย
พิมพาเทวี ปพฺพชิตํ อารพฺภ กเถสิ

สตุถา สดมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ทรงอาศรัยเมืองไพศาลี เป็นที่
โคจรสถานทรงบาท อารพภ องค์พระโคตมพุทธเจ้าทรงพระปรารภพระนาง
พิมพาซึ่งออกบรรพชาเป็นพระภิกษุณี ให้เป็นเทศนานุบัติเหตุ กเถสิ จึง
ตรัสพระธรรมเทศนาชาตกน ให้เป็นผล มีพระบาลีเริ่มบทว่า ตว ภควา
ภูมิปาโล ดังนี้

เอกทิวสมฺหิ แทจฺจวันหนิงภิกษุทั้งหลายนี้ประชุมสนทนากันใน
โรงธรรมสภาว่า ดูกรอาวโธทั้งหลาย พระนางพิมพาเทวีนั้นครั้นบรรพชา
เป็นนางภิกษุณีแล้ว ก็มีพระรูปลักษณะอันงามยิ่งนัก ควรเป็นมหัศจรรย์
ในขณะนั้น สดมเด็จพระบรมศาสดาเสด็จอยู่ในพระคันธกุฎี ได้สดับ
ถ้อยคำพระภิกษุทั้งหลายด้วยทิพโสตญาณ จึงเสด็จคมนาคมการไปสู่โรง
ธรรมสภา ทรงประทับณพุทธอาสน์แล้ว ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า เธอ
ทั้งหลายนี้สนทนาถึงเรื่องอะไรกัน พระภิกษุทั้งหลายจึงทูลความตามที่
ได้สนทนากันให้ทรงทราบ จึงมีพระพุทธรูปมาตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นางพิมพาเทวีจะไต่ถามด้วยเพศบรรพชาแต่ในกาลบัดนี้ห้ามได้ แม้ถึงใน
กาลปางก่อน นางได้ขอเพศบรรพชากมลักษณะจรรยาอันงามเหมือนกัน
มีพระพุทธรูปมาตรัสดังนี้แล้ว ก็ทรงดูक्षणภาพ พระภิกษุทั้งหลายจะใคร่

ทราบอดีตนิทานจันทดอาราธนา พระพุทธองค์ จึงทรงนำเรื่องในอดีตกาล
มาตรัดเทศน์าคงต่อไปว่า

อดีตเต ฤกษ์เว พรหมพนุชุนคร มหาธมมราชา นาม เอโก
ราชา ราชย์ กาเรสิ ฯ ล ฯ ตุกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลเปในอดีตดวง
แล้ว มีพระราชองค์หนึ่งทรงพระนามว่ามหาธรรมราชา ครองราช
สมบัติอยู่ณเมืองพรหมพนุชุนคร มีพระอัครมเหษ้งามบวรทรงนามว่า
สุวรรณเทวี

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์จุติจากเทวโลกลงมาปฏิสนธิในครรภ์พระ
อัครมเหษนั้น ครนถวณฑศ์มาตั้งประสูติจากพระครรภ์ พระประยูรญาติ
ทั้งหลายมีพระราชบิดาเป็นประธาน จึงให้นามพระราชกุมารนั้นว่า ปาจิตต
กุมาร ตั้งน ครนพระราชกุมารโพธิสัตว์มีพระชนมได้ ๑๖ ปี พระเจ้า
มหาธรรมราชาปราธนาจะอภิเชกให้ครองราชสมบัติ จึงมีพระราชดำล้น
ไปยังกษัตริย์ทงรอยเอ็ดพระนคร ให้ประทับคกแต่งราชธิดาล่งมา เพื่อจะ
เลือกขคตยกัญญาที่สมควรเป็นคู่อภิเชกกับพระราชโอรส

พระยาทงรอยเอ็ดพระนครได้ทราบพระราชดำล้นของพระเจ้ามหาธรรม
ราชา ค่างกคกแต่งธิดาของตน ๆ ล่งมายังเมืองพรหมพนุชุนคร พระเจ้า
มหาธรรมราชาจึงให้ ธิดา ของ พระยา รอยเอ็ด นน หนึ่งเรียงกันเป็นลำดับใน
หน้าพระดาน แล้วมพระราช เองการ ให้ พระราช โอรส โพธิสัตว์เลือกคู่ตาม
ปราธนา พระโพธิสัตว์แลศราชธิดาทงรอยเอ็ดกมได้พอพระทัยในราชธิดา

เหล่านั้น ครั้นพระราชบิดาตรัสถามว่า ดูกกรพ้อปาจิตตกumarผู้เป็นบิโอรด์
 ราชธิดาทงหมดนั้น ไม่เป็นที่พอใจของเจ้าหรือ จึงทูลรับว่า หม่อมฉัน
 ไม่มีความปราถนาในราชธิดาเหล่านี้เลย พระพุทธเจ้าชา ถาแม่มดมเค็จ
 พระราชบิดาทรงพระอนุญาต หม่อมฉันจะถวายบังคมลาฝ่าพระบาทไป
 แล่ดวงหาภรรยาตามชอบใจ พระพุทธเจ้าชา

พระเจ้ามหาธรรมราชาจึงตรัสว่า ดูกกรพ้อผู้เป็นบิบุตร บิดาจะให้
 โหราจารย์ทำนายทายทักคน ให้รู้ว่าคชของเจ้าจะอยู่ในทิศใดทางใด เจ้าจึง
 ไปเดาะหาในทิศนั้นทางนั้น มีพระราชดำรัสตั้งนี้แล้ว จึงให้หาโหราจารย์
 เข้าไปเฝ้าแล้วตรัสว่า บิดนโอรด์ของเราจะไปแสวงหาคุณ ท่านจงพิจารณา
 ดูว่านางนั้นจะอยู่ในทิศใด จะมีรูปสัรรพางค์เป็นอย่างไร แดเป็นบุตรของมู
 ไค เกิดในตระกูลอะไร

โหรรับพระราชโองการแล้ว คุณหารพิจารณาโดยคัมภีร์ได้ย
 ค่ำศัตร จึงทูลพระเจ้ามหาธรรมราชาว่า ข้าแต่ล้म्मคิเทวดา คชของพระราช
 โอรด์นั้นมีบุญลักษณะอันประเสริฐ ทั้งประกอบไปด้วยเบญจกถยาณ
 แต่บคินนางยังอยู่ในครรภ์ มารดาของนางนั้นเป็นหญิงหม้ายอนาถา ต้อง
 ทำไรไถนาด้วยกำลังของตน แต่มกถคเป็นเงากนอยเบองบนศัรชะ ด้วย
 อำนางบุญญาธิการของธิดาที่อยู่ในครรภ์ แต่มหาชนทงปวงนหมคเเห็น
 กถค ถ้าพระราชโอรด์เสด็จไปทางทิศบูรพาภคจะได้พบนางนั้น พระ

พุทธเจ้าชา

พระเจ้ามหาธรรมราชาได้ทรงฟังดังนั้น ไม่สามารถที่จะห้ามพระ
โอรสได้ จึงตรัสว่า ดูกองพ่อผู้เป็นบิดา ถ้ากระนั้น เจ้าจะไปหาคนที่
ตามแต่ปรารถนาเถิด ขอให้เจ้าไปได้ประสพดังความปรารถนา เจ้าจงไปใน
ทิศบูรพาตามคำโหราจารย์

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์ปาจิตตกุมารก็กราบยุคลบาทพระราชบิดา
มารดาถวายบังคมลาออกจากพระนคร บทจรไปในทิศบูรพาโดยลำดับ
วันเดียววัดระยะทางได้ ๖๐ โยชน์ ครั้นรุ่งเช้าก็มาถึงเมืองพาราณสี
เดินไปพบผู้ตรมกรรมแก่คนหนึ่งทำการไถนาอยู่ ณ ที่นั้น ทิ้งมกตเป็นเงา
กนอยู่บนศีรษะดูคำโหราจารย์ ก็ตั้งนิตยฐานแนในพระทัยว่า ทาริกา
ที่อยู่ในกรรมนั้นเป็นคู่ของเรา จึงเดินเข้าไปใกล้ตรมคนแล้วถามว่า ดูกอง
แม่ ล่ามของท่านไม่มีหรือ ท่านจึงมาไถนาอยู่ดังนี้ ฯ ดูกองพ่อ ล่าม
ของข้าพเจ้าไม่มี ข้าพเจ้าจึงต้องมาทำการไถนาอยู่ดังนี้ ฯ ดูกองแม่ ถ้าบุตรใน
กรรมของท่านหลุดออกมาเป็นหญิง ท่านยกให้แก่เรา ๆ จะทำการไถนา
แทนท่าน ฯ ดูกองพ่อ ถ้าบุตรของเราเป็นหญิงเรายอมยกให้แก่ท่าน ๆ
จงไถนาแทนเราเถิด

จำเดิมแต่นั้น พระปาจิตตกุมารโพธิสัตว์ก็ทำการไถนา ครั้นเวลาเย็น
ก็เก็บแอกแลไถไปยังเรือนแห่งหนึ่งนั้น แต่พระโพธิสัตว์ทำการไถนาโดย
นิยมนั้น จนตรมคนกรรมแก่ครบกำหนด ๑๐ เดือน ก็หลุดบุตรออกมา
เป็นหญิง มีรูปพรรณอันงามบริสุทธิ ไม่มีหญิงในมนุษย์ที่จะ
เปรียบด้วยความงาม นางประกอบด้วยเบญจกถยานอันงามเลิศ ดุจนาง

เทพอัปสรในสวรรค์ เพราะเหตุนี้ นางจึงมีนามชื่อว่า อรพิมพกุมาริกา ครั้นนางเจริญวัยได้ ๑๖ ปี ก็ได้เป็นภรรยาของปาจิตตกุมาร โพธิสัตว์ แต่พระโพธิสัตว์ อยู่ เพ็ดกเพ็ดน เจริญใจ กับ ด้วยนางอรพิมพกุมาริกานั่น กาดนาน

อยู่มาวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์ระลึกถึงพระราชามารดาในเวดาศักดิ์มัย กรองให้ปริเทวนาการรำพรรณด้วยวาจาว่า พระมารดาของเราจักเป็น อย่างไรก็มีได้ เราจักไปเยี่ยมมารดาของเรา ถ้าเรามีได้ ไปเห็นมารดา ชีวิตของเราก็จักไม่มคไป

ครั้นเพ็ดารุงเช้า มารดาของภรรยาพระโพธิสัตว์ จึงถามพระโพธิสัตว์ ว่า ดกรพอ เมื่อคนนเหตุไหนพอจึงได้กรองให้ พระโพธิสัตว์ตอบว่า ข้าพเจ้า คิดถึงมารดาขึ้นมาจึงได้กรองให้ โดยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจักขอตาไปเยี่ยมมารดา พอได้เห็นพักตร์มารดาแล้วจักกลับมา ข้าพเจ้าขอฝากนางอรพิมพภรรยา ไว้กับมารดาด้วย นางอรพิมพได้ฟังดังนั้น กรองให้รำพึงว่าจะไปตามไป ด้วย พระโพธิสัตว์ จึงห้ามว่าอย่าไปเลย หนทางที่จะไปนั้นกนดารหนัก จง อยู่กับมารดาในเมืองนเถิด มารดาของนางไม่สามารภจะห้ามพระโพธิสัตว์ ได้ จึงพูดโถมเต้าเอาใจธิดาของตนว่า เจ้าจงอยู่กับมารดาก่อนเถิด หน ทางที่จะไปนั้นดวนนประกอบด้วยอันตราย ถ้ามีของเจ้าเขาไปไม่ช้าก็จักกลับ มา เจ้าอย่ามีความวิโยค ไค้กเค้าไปเลย

พระโพธิสัตว์ถามมารดาแต่โถมเต้านางอรพิมพภรรยาแล้ว ก็แปลง เพศออกจากเมืองพาราณสี เติรไปโดยดำดับมรรคาวิถี กถงเมืองพรหม

พระอนุครโดยสุดซึ้งดี จึงเข้าไปถวายบังคมต่อองกษัตริย์เป็นพระราชบิดา
 มารดา ต่อองกษัตริย์เห็นพระราชโอรสกลับมา ก็มีพระทัยชื่นชมโลมหนัก
 จึงตรัสว่า เจ้าจากบิดามารดาไปช้านาน เจ้าได้พบนางตามคำโหราจารย์
 ทำนายแล้วหรือ พระโพิษิต์จึงทูลความตามประพฤติกเหตุให้ทรงทราบ
 แล้วทูลว่า หม่อมฉันระดักถึงจึงรับมาเฝ้าพระชนกชนนี แล้วจะกลับไปพา
 นางอรพมพเทวมาเฝ้าต่อภายหลัง พระพุทธเจ้าชา

ในกาลเมื่อพระโพิษิต์ออกจากเมืองพาราณสีไปแล้ว อยู่มาวัน
 หนึ่งในเมืองพาราณสีมีการมหรศพ มหาชนทั้งหลายตกแต่งประดับกาย
 แล้ว ต่างก็พากันเที่ยวไปในที่นั้น ๆ

ฝ่ายพรหมทัตตกุมารบุตรพระเจ้าพาราณสีก็แควดตอมไปด้วยยศบริวาร
 คมนาคารไปเล่นที่เพื่อจะอาบน้ำ ครั้นไปเห็นนางอรพมพกุมารรูปทรง
 ดั่งฐานอันทงามเลิศ จึงถามว่า คุณแม่ เจ้านมด้ามแล้วหรือยัง นาง
 อรพมพตอบว่า ข้าแต่พระราชกุมาร ข้าพเจ้านมด้ามแล้ว พรหมทัตตกุมาร
 ตรัสว่า เจ้ายงมโตมด้าม ว่าดังนี้แล้ว ก็ชวนนางอรพมพไปยังปราสาทที่
 อยู่ของคุณ

ฝ่ายนางอรพมพกุมารนั้น ระดักถึงพระโพิษิต์ตัวดำมรองให้ปริเทวนา
 การอยู่ไปมา จึงกล่าวคำเป็นคาถาว่า

วิโยโค เม กโต ปุพเพ   นรสุส มิคปกฺขิโน
 เตน กัมมวิปาเคน   วิโยโค โหติ สามิกา

ความว่า ความที่พลัดพรากจากกัน เราได้กระทำไว้แก่นรชนแต่เนิ่น
 นกแต่ปางก่อน ด้วยอำนาจวิบากของกรรมนั้น มาบัดนี้ เราจึงต้องพลัด
 พรากจากสามีของเรา

เมื่อนางอรพมพเทวีปริเทวนาการว่าไร ด้วยถ้อยคำตงนเป็นตน
 พรหมทัตตกุมารก็เข้าไปในปราสาท ปราธนาจะอภิรมณ์มผลด้วยราคะฤดี
 นางอรพมพเทวีกบรภาษตตภอพรหมทัตตกุมาร ด้วยถ้อยคำมีประการ
 ต่าง ๆ แลวจึงกล่าวคาถาว่า

น ทิสฺวา ภูมิปาลปุตฺโต น สุขสฺปาทาปี อิจฺฉามิ
 อหิ ตฺว กุสฺริกาโย มุตฺตกริสฺปริปฺนฺณสฺทิสฺ

ความว่า ท่านเป็นพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน แต่เราไม่ปราธนา
 จะดูท่าน สรรกายของท่านดูเต็มไปด้วยมุตแลกรี้ด เราไม่ปราธนาที่จะ
 ถูกต้องด้วยเท้าของเรา

เมื่อนางอรพมพเทวีกถาวบรภาษตตภอตงน พรหมทัตตกุมารก็ไม่
 ดำารถจะชมชื่นนางได้ เมื่อเข้าไปโถกนางก็ไหวอนรรณพนักาดังนก จึงเดิน
 ออกมาพักอยู่ภายนอกปราสาท

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์คิดว่าพึงถึงนางอรพมพเทวี จึงเข้าไปทูล
 ชนกชนน็ดองกษตริย ธิบตจรมายังเมืองพาราณสี ครั้นไม่เห็นนาง
 อรพมพเทวีจึงถามมารดาของ นาง ว่า นาง อรพมพเทวีไปอยู่ที่ไหน
 มารดาของนางบอกว่า นางอรพมพภรรยาของท่านนั้น พรหมทัตตกุมาร

มานำไปด้วย พลการ ของตน พระโพธิสัตว์ ได้ พงคังหนักตรงไปยังหน้า
พระถาน

นางอรพมพเทวเห็นพระโพธิสัตว์ดำมีมา จึงเข้าไปทูลพระเจ้าพรหม
ทักว่า บदनพชายของหม่อมฉันนามว่าปาดตกุมาร มาเที่ยวตามหา
หม่อมฉันเป็นน้องสาว พระพุทธเจ้าชา พระเจ้าพรหมทศจึงตรัสว่า ถ้า
พชายของเจาตามมา ก็จงพาขึ้นไปบนปราสาทเถิด นางอรพมพทูลว่า
หม่อมฉันกลัวพระราชกุมาร ไม่ดำมารถจะพาขึ้นไปได้ พระพุทธเจ้าชา
พระเจ้าพรหมทศจึงมีพระราชบัญชา ให้อำมาตย์คนหนึ่งนำพระโพธิสัตว์ ขึ้น
ไปบนปราสาท พระโพธิสัตว์ ขึ้นไปบนปราสาทที่ยังมทนได้เห็นพรหมทศต
กุมาร ว่ามกรยาอาการเป็นอย่างไร

ขณะนั้น นางอรพมพเทวรินสุราบานมรัคอันเข้ม เอาไปถวายให้
พรหมทศตกุมารด้วย ครั้นพรหมทศตกุมารด้วยสุราเมาหลับอยู่ณที่นั้น
นางจึงเอาดาบตัดพระค่อพรหมทศตกุมารให้ขาดสิ้นชีพ แล้วนางกลับมา
บอกพระโพธิสัตว์ดำมีว่า บदनชาพเจาฆ่าพรหมทศตกุมารเสียแล้ว เราทั้ง
สองจึงรีบพากันหนีไปจากเมืองนั้นเถิด พระโพธิสัตว์ ได้ พงคังหนักตกใจมี
ความทุกข์เป็นอันมาก มรูทว่าจะหนีไปด้วยอุบายอันใด หนึ่งเป็นทุกข์ใจ
อยู่กับนางอรพมพเทว

ขณะนั้น กรอนถึงอาสน์ท้าวโกศลยลกกเทวราช ด้วยเดชอำนาจบุญญา
ธิการของชนทั้งสองที่ได้อบรมมา ท้าวลกกเทวราชจึงพิจารณาด้วยทพย์
เนตรก็ได้เห็นเหตุอันนั้น จึงลงจากเทวโลกนฤมิตรกายกตายเป็นอัครราช

รับเข้าไปหาปาจิตตกุมารโพธิสัตว์ แล้วบอกว่า ท่านทั้งสองจงขึ้นนั่งบน
หลังช้างเผือกไปไปในกาลนั้นเถิด

พระโพธิสัตว์ ได้ฟังดังนั้นก็มีความยินดี จึงพานางอรพมพเทวชน
นั่งบนหลังอศักราช อศักราชก็พาเหาะไปโดยอากาศ ครั้นถึงอริยัญ
ประเทศก็ให้ตั้งพักอยู่ที่โคนไทร แล้วทำวาลกเทวราชก็เหาะกลับไปยัง
เทวภพ พระโพธิสัตว์กับนางอรพมพเทวชนทั้งสองพักอาศัยอยู่ ณ ภายใต
โคนไทรนั้น

ครั้นรุ่งเช้า พระเจ้าพรหมทัตตมิได้เห็นราชบุตร แลมิได้เห็นพระ
โพธิสัตว์กับนางอรพมพเทวชนในปราสาท จึงมีพระราชดำรัสถามพวกอำมาตย์
ว่า พระราชโอรสของเราทั้งปาจิตตกุมารและนางอรพมพ ไปอยู่ที่ใด
จึงมิได้เห็นอยู่ในปราสาท ฯ ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชโอรสของพระ
องค์ถูกปลงพระชนม์เสียแล้ว แต่ปาจิตตกุมารกับนางอรพมพนั้น ข้า
พระองค์ทรงหายมิได้เห็น พระพุทธเจ้าข้า จึงมีพระราชดำรัสถามว่า
พระราชโอรสของเราถูกปลงพระชนม์ เสียด้วยเหตุไร อำมาตย์ทูลเหตุ
ผลจึงทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชโอรสของพระองค์พาดัสตรคน
หนึ่งมาไว้ ชรอยสัตรีนั้นจะปลงพระชนม์ให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า
พระเจ้าพรหมทัตตได้ทรงฟังประพจน์เหตุดังนั้น ก็ทรงนั่งอยู่มิได้ตรัสประการ
ใด ด้วยทรงทราบในพระทัยว่า พระราชโอรสของพระองค์ มิได้ดำรงอยู่

ในสุจริตธรรม ประพฤติแต่ในทางที่ไม่ควรประพฤติ จึงต้องสิ้นชีพ ตกษยเป็นธรรมดา

ในกาลนั้น มีนายพรานป่าคนหนึ่ง ชักกระบือออกจากเมืองเขาไปได้มา ครั้นแต่เห็นพระโพธิสัตว์กับนางอรพมพนางอยู่ใต้ต้นพฤกษาดงนั้น จึงคิดใน ใจว่า เราจกยงล่ามเดี่ยวพาเอาเมียไปในกาลนี้ คิดดงนแล้ว ก็ดงจากหลัง กระบือถอนำไม ย่องเขาไปยังพระโพธิสัตว์ ให้ถึงความตายอยู่ณที่นั้น แลพานางอรพมพมาชนหลังกระบือ จึงชักกระบือไปในอรัญญประเทศ ราวป่า

ฝ่ายนางอรพมพพนนเมื่อชักกระบือมากับนายพราน นางกร่ำปริเทวนา การถึงล่ามเป็นเบื้องหน้า ครั้นนางคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง จึงพูดแก่นาย พรานว่า ข้าแต่พ่อ ข้าพเจ้านั่งอยู่ข้างหน้าดงนี้ ให้มีความลี้ภัยกลัวเขา กระบือเหลือกำลัง ข้าพเจ้าขอหญิงไปข้างหลังท่านเถิด นายพรานได้ฟัง ดงนั้น จึงให้นางอรพมพมานั่งข้างหลังตนตามปรารถนา ครั้นกระบือเคจร ไปไต่หน้อยหนึ่ง นางอรพมพจึงพูดว่า ข้าแต่พ่อ ท่านจงสั่งดาบมาให้ ข้าพเจ้าถือเถิด ท่านจะได้ ชักกระบือไปโดยลี้ภัยกลัว นายพรานไม่ร้อบาย จึงสั่งดาบให้นางอรพมพแล้วชักกระบือไปโดยควรแก่ความปรารถนา ไป ไต่หน้อยหนึ่ง นางอรพมพจึงเอาดาบที่ตนถือนั้น พนคือนายพรานป่าให้ ชาดกตกลงจากหลังกระบือ แลพานางอรพมพตกลงจากหลังกระบือ วิ่งกลับ ไปที่ศัพพะโพธิสัตว์ผู้เป็นภักดา ตรงเขากอดบาทพระล่ามแล้ว ก็ร้องให้ ปริเทวนาการลี้ภัยอยู่ณที่นั้น ครั้นนางพนล้มฤตคณมา จึงพิไรว่าพรรณว่า

ข้าแต่พระด้ามี พระองค์จึงตฤกษณเกิด ไฉนจึงมานอนอยู่ณกองทรายตงน
 ถ้าพระองค์ดำรงอยู่ในราชสมบัติ ก็จักพาเสนามาตยราชบริษทมาพา
 ข้าพเจ้าไป ถ้าพระองค์สิ้นชีพตักษัยอยู่ในปราสาท พระศัพทจักได้จรจร
 ด้วยสกุณชชาติอันหอมตระหลบไปด้วยกลิ่นสุมาถิ จะมัสรรพตฺรยงคตฺนตฺร
 ประโคมอยกกกอง บदनพระองค์มานอนสิ้นชีพอยุ่แต่ผเดียว ปล่อยให้
 กิมชาติทงหลาย มาดับกนนาเดอดแด่นาหนองของพระองค์หาควรไม้ นาง
 อรพมพเทวราพิไรราพรณอยตงน

ขณะนั้น อาตณของท้าวโกถยตักกเทวราชก็แสดงความรอนผตปรกต
 ท้าวตักกเทวราชทรงเทวดารหกรเหตุ จึงตรัสเรียกพระมาตตมาแถวตรัส
 ว่า ตูกรมาตตเทวบุตร บदनนายพรานปามายงพระโพชตตว ให้ถถึงความ
 ตาย นางอรพมพมภรรยามารวองให้เห่นาเวทนา ท่านจงนถุมิตกาย
 เปนพงพอนตวหนึ่ง ต่วนตวเราจะนถุมิตกายเปนนุเห่า พากนไปในที่โกถ
 พระโพชตตว ท้าวตักกเทวราชมีเทวดารตตงนแถว ก็พาพระมาตตตงมา
 จากเทวโลก แถวตางองค กนถุมิตกายถตายเปนนุเห่า แถว
 นถุมิตโอดถพิเศษแทงหนึ่ง วางไว ในที่อนตมควรชางหนึ่ง

ทนไคนั้น พงพอนคอพระมาตตตงเห่าคอท้าวโกถย ตางกตตรง
 เขากตชงกนแถกน ชางพงพอนนนตตายกอน งเห่าจงไปคาบเอาแทงยามา
 เคยวพนตงทพงพอน พงพอนนนกกถบเปนนุ แถวเขากตเอางเห่านนตตาย
 พงพอนกไปคาบเอายานนมาเคยวพนทงเห่า งเห่านนกกถบเปนนุ

นางอรพมพเห็นดังนั้นจึงคิดว่า ย่าแห่งนั้นเป็นยาอันวิเศษ เราจักไป
 เอายาเคียวฟันด้ามี่เราในกาตบคน ครั้นนางคิดดังนั้นแล้ว ก็ไปหยิบเอาแท่ง
 ยานนั้นมาเคียวฟันลงที่องค์พระโพธิสัตว์ ๆ ก็กลบมธุรสเป็นขน จึงถูกขนนี้
 แล้วถามนางอรพมพว่า ดุกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ ฟันอันหลุดไปนาน
 อยหรือ นางอรพมพจึงบอกว่า ข้าแต่พระด้ามี่ พระองค์มิได้ได้ยาดัน
 หามิได้ พระองค์ถูกนายพรานบ้ายิงให้สิ้นชีพตักษัย แล้วนางก็เล่าความ
 ตามที่ได้ชำนายพรานบ้ายิง จนถึงได้เคียวยาฟันให้มพระชนมคันมา
 พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้น เมื่อจะพรรณนาคุณของภรรยาจึงกล่าว
 พระคาถาว่า

นตถิ เม สรณิ อณฺญิ ตวณฺจ เม สรณิ วริ

อจฺจริยํ ปุพฺเพ น ชาตา อพฺภุตํ โลมหํสนิ

ความว่า สิ่งอันมิได้เป็นที่พึ่งที่ระลึกของเรา ตัวของเจ้านเป็นที่พึ่ง
 อันประเสริฐของเรา การที่เจ้าเป็นที่พึ่งของเรานี้ เป็นอัศจรรย์ที่ไม่เคย
 มามชชน ทำให้เราเกิดขนพองดุ้งองเกล้า

เมื่อพระโพธิสัตว์เจ้าด้รวรเดรัญคุณของภรรยาดังนั้นแล้ว จึงถามนาง
 อรพมพว่า ดุกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ แท่งยาที่เจ้าได้นนอยที่ไหน ๆ
 ข้าแต่พระด้ามี่ ข้าพเจ้าได้เก็บไว้แล้ว ๆ ดุกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ เจ้า
 จึงเก็บไว้ให้ค้อยาได้ประมาท เอาไว้เป็นที่พึ่งของเราไปในภายหน้า นาง
 อรพมพรับคำแล้ว ก็เอายานนั้นผูกสอดชายผ้าห่มไว้เป็นอันดี แล้วต้อง
 ภரியาด้ามี่ก็พากันเดินไปโดยลำดับ ครั้นถึงฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง พระโพธิสัตว์

จึงพุดกับภรรยาว่า ดุกรเจ้าม พกตรอนเจริญ เรือแพอน ไตกม ไตม
 เราทั้งสองจักข้ามแม่น้ำอย่างไรได้ พุดดังนั้นแล้วก็แลไปในข้าง โนนข้าง
 ในขณะนั้น มีสามเณรน้อยของคหิงพวยเรือมาในแม่น้ำนั้น ครั้น
 พระโพธิสัตว์เห็นสามเณรพวยเรือมา จึงมีวาจาว่า ข้าแต่พ่อเณรน้อย
 พ่อเณรช่วยส่งเคราะห์ข้ามส่งให้ ข้าพเจ้าทั้งสองได้ ไปถึงฝั่ง โนนด้วยเถิด ๆ
 ดุกรอบหลัก เรือของเราเล็กเท่านี้ จะข้ามส่งท่านทั้งสองอย่างไรได้ ถ้า
 ท่านข้ามไปแต่ทีละคนพอจะส่งได้ ๆ ข้าแต่พ่อเณร ถ้ากระนั้นกตแล้ว
 พ่อเณรส่งเคราะห์ข้ามส่งทีละคนเถิด พระโพธิสัตว์พุดดังนั้นแล้วก็ลงไป
 เรือก่อน สามเณรก็พวยเรือพาพระโพธิสัตว์ข้ามไปถึงฝั่ง แล้วก็กลับมารับ
 นางอรพิมพเทวี ๆ ก็ลงไปนั่งในเรือ ครั้นนางอรพิมพตงไปนั่งในเรือแล้ว
 สามเณรก็ถอยเรืออยู่มิได้ข้ามส่ง นางอรพิมพจึงถามว่า เหตุไฉนพ่อเณร
 จึงไม่ข้ามส่ง พ่อเณรจะพาข้าพเจ้าไปข้างไหน สามเณรตอบว่า ดุกร
 อุบัติกา เราจะพาเอาภรรยาของพี่ชายเราไป นางอรพิมพ ไต พงตงนั้น
 ก็มิได้ตอบประการใด สามเณรก็พานางไปโดยกระแสน้ำตามริมฝั่ง
 ฝ่ายพระโพธิสัตว์เห็นสามเณรหายไป ก็มีความหนักใจยิ่งนัก จึงแล
 ดูไปข้าง โนนข้างนั้นก็เห็นสามเณรแลภรรยา จึงปริเทวนาการกล่าว
 เป็นคาถาว่า

อนาถา วตตมานาปี นทีตีเร ตรามหเส
 ภริยํ เม น ปสฺสามิ ภริยาปี น ตีเรสฺสตี
 สพฺพา โอโลเกีย ทิสา ภริยํ เม น ปสฺสามิ

17/06/2564

หทัย เม จ โสเกน	มรณญจ ภวิสสตี
คงคามชฺเณ โอโลเกส	ภริยํ เม ม ปสสามิ
สพฺพสตุตา ชเล จรา	มจฺจนกาปี จ กุมฺมิกา
กุมภีลา มงฺกรา พหู	สพฺเพ हि ภกฺขา ขาทนฺตี
สุริโย จ อตฺตงฺกโต	จนฺโทปี ปุน อจฺจุหิ
สามณฺเรน กหิตา	เก ทิสฺสาม น อีทิส

ความว่า เราทั้งสองเป็นผู้อนาถาพากันข้ามฝั่งแม่น้ำ บัดนี้เรามีไฉด
 เห็นภรรยาของเรา หรือถ้ามณเรรนั้นจะไม่ข้ามฝั่งภรรยาเรา เราแลดูไป
 ในทิศทั้งปวงก็มิได้เห็นภรรยา หทัยของเราจะแตกทำลาย เพราะความ
 โศกในครั้งนั้น เราตั้งตาแลดูไปในกลางนที ก็มิได้เห็นภรรยาของเรา
 อนึ่งสัตว์ทั้งหลายที่เที่ยวอยู่ในน้ำเต้า ก็ล้วนเป็นสัตว์ที่ตายเป็นอันมาก
 มทั้งฉลามฉนากจรเข้แถมังกรเป็นต้น สัตว์เหล่านั้นจะเคี้ยวกินภรรยาเรา
 เสียแล้วหรือไฉน เวदानพระอาทิตย์ก็ใกล้ที่จะอสดงคต ทั้งแสงพระจันทร์
 ก็รางจันมาในอากาศมืด หรือถ้ามณเรรนั้นจะพานางอรพิมพเทวีไปแห่งใด
 เราก็มิได้แจ้งเหตุ ผู้ใดที่จะได้ความเดือดร้อนเช่นเรามีได้ม
 แต่พระโพธิสัตว์ปรเทศวนาการคร่ำครวญอยู่ดังนี้ มีอาการประคุดัง
 ว่าเป็นบ้า

ฝ่ายถ้ามณเรรน้อยนั้นกพายนาวาพานางเดียบบไปตามฝั่งนที นางอร
 พิมพเทวีแลเห็นไปบนบก ได้เห็นคนมะเดอมผลอดนคกเคียวดาชกคคเห็น
 อุบาย จึงบอกถ้ามณเรรน้อยว่า ข้าแต่พ่อเณร ข้าพเจ้ามีความหวัระหาย

เหลือก่าตั้ง   ถ้าได้บริโภคมถมะเดื่อนนบาง   ก็จะมีพอมชวดยศยาวไปได้
 พ่อเนรจงแวงเรือเขาไปเก็บมถมะเดื่อ โดยเร็วเถิด   ตามเนรโต พงคังน
 ก็แวงเรือถกเขมจนจกระเบนใหม่คน   ดงจากเรือแวงกรบชน ไปบนคน
 มะเดื่อ   นางอรพมพกรบชนจากเรือเอาหนามดะเสี้ยรอบตน   แวงกกถบ
 ดงมาเรือ   จึงร้องบอกชนไปว่า   ดกรพ่อเนร   พ่อเนรอยู่จตเถดคนจะดา
 ไปก่อน   แวงนางกรบพายเรือข้ามไปจนถึงฝั่งโนเวธาพตยคำ   ครนถึงฝั่ง
 แวงนางกถงเรือเดี่ยว   รัชชนบกไปตามหาพระด้าม   เทยวเดรหาไปในข้าง
 โนนข้างนกกมโตพบ   นางจึงปริเทวนาการตั้งสัตยาธิษฐานด้วยถ้อยคำว่า
 ความทุกข์ ในครนหมความตายเป็นที่ดี   มีรวกทจะเทยวตามหาในทีใด
 ถ้าพระด้ามข้าพเจ้าذنชพตกษยไปเปนปลา   ข้าพเจ้าขอตายไปเปนคางคก
 อาศรัย   ถ้าพระด้ามตายไปเปนช้างงา   ข้าพเจ้าจะตายไปเปนปากพนาถันต์
 ถ้าพระด้ามนนตายไปเปนภุมรา   ข้าพเจ้าจะตายไปเปนบุบผาให้เซยชม   แม
 พระด้ามตายไปเกิดในทีใด   ข้าพเจ้าขอตายไปเกิดในที่นั้น   แมพระด้ามตาย
 ไปเกิดเปนพระราชา   ตัวของข้าขอไปเกิดเปนอัครมเหษ
 นางอรพมพเทวปริเทวนาการด้วยถ้อยคำดงนี้แล้ว   ก็เดรไปโดย
 มรรคาจนถึงเมืองจันปากนคร   นางจึงเข้าไปหยุดพักกระงับรอน ในวิหาร
 แห่งหนึ่ง   จึงเข้าไปนมัสการพระพุทชปฏิมากรในวิหารนั้น   แวงดงสัตยา
 ธิษฐานด้วยพระคาถาว่า

ภนเต   ภควา   โลกนาโถ   สุนทโร   โลกนายโก
 อุกโ   ธนา   ตุงฉา   โหตุ   เวสโปโส   ภวิสสตี

ความว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นเทพของสัตว์โลก พระองค์
เป็นนายกษัตริย์สัตว์โลกเป็นอันดี ขอให้นมทงศ์องในกายของข้าพเจ้า
อันทรธานหาย แล้วเพ็ชช่ายจงบังเกิดแก่ข้าพเจ้า

ในขณะนั้น นมทงศ์องของนาง ก้อนทรช่ายหาย เพ็ชช่ายก็บังเกิด
ปรากฏขึ้นแก่นาง ด้วยอานุภาพแห่งคำอธิษฐานนั้น นางจึงเปลี่ยนแปลง
ชื่อตนให้ชื่อว่าป้าจิตตกุมาร คือเอาชื่อพระโพธิสัตว์ผู้เบญจามณีมาเป็นชื่อ
ของตน แล้วนางก็พักอาศัยอยู่ในแดนเมืองจัมปาศนคร

ในกาลนั้น รัชดาของพระราชผู้ครองเมืองจัมปาศนครกระทำกาต
กริยาตายโดยโรคอันเกิดขึ้นในขณะนั้น พวกอำมาตย์ก็พากันจัดแจงการที่
จะชำระพระศพ ป้าจิตตกุมารแปลงรูปร่างนั้นจึงเข้าไปในเมือง ครั้นเห็น
อำมาตย์ทั้งหลายวุ่นวายกันอยู่ จึงเดินเข้าไปถามว่า ท่านทั้งหลายจัดการ
ระดับตกแต่งอะไร อำมาตย์ทั้งหลายบอกว่า รัชดาของเจ้านายเราทำกาต
กริยามาได้ ๗ วันแล้ว เราทั้งหลายจัดการที่จะระดับพระศพในกาลนี้
ป้าจิตตกุมารจึงบอกว่า เราเป็นหมออาจรรักษาคนที่ตายได้ ๗ วัน ให้
มีชีวิตกลับเป็นชนได้ อำมาตย์ทั้งหลายได้ฟังดังนั้น จึงพากันเข้าไปทูล
พระราชว่า ข้าแต่ล้นมมติเทวดา บदनหม่อมอวิเศษคนหนึ่งมา บอกว่าอาจ
รักษาคนที่ตายแล้ว ๗ วัน ให้มีชีวิตกลับเป็นชนได้ พระพุทธเจ้าข้า
พระเจ้าจัมปากราชได้ทรงสดับดังนั้นกรมพระหฤทัยได้มนต์เบิกบาน จึงมี
พระราชดำรัสให้หาป้าจิตตกุมารเข้าไปเฝ้า แล้วตรัสถามว่า เจ้าอาจรรักษา
ชีวิตเราให้มีชีวิตได้หรือ ฯ ข้าแต่ล้นมมติเทวดา ข้าพระองค์สามารถรักษาได้

พระพุทธเจ้าชา ๆ จึงตรัสถามว่า เจ้าจะต้องการอะไรในวิธที่จะรักษา ๆ
 ชาติแต่สมมติเทวดา ขอให้แวดวงพระศัพทด้วยมาน โดยรอบเท่านั้น พระ
 พุทธเจ้าชา ๆ จึงมีพระราชดำรัสให้เอามานมาแวดวงพระศัพทราชิดาในทันใด
 ปาจิตตกumarนั้นถวายบังคมแล้วก็เดินเข้าไปในมาน จึงแยกย้ายออก
 จากชายผ้าแล้วเหยวพลงที่พระศัพ เมื่อพลงที่แรกพระราชชิตากดมพระ
 เนตรชนว ครั้นพลงคำรบสอง พระราชชิตากพดกพระกาย ครั้นพลง
 คำรบสาม พระราชชิตากดกชนนังใด ปาจิตตกumarก็ออกจกมานในทันใด
 ขณะนั้น พระเจ้าจุมปากราชก็เดินเข้าไปภายในมาน ครั้นได้เห็น
 พระราชชิตากดบมชวตเป็นชนมา กัมพระหฤทัยได้ม่นัดเป็นอย่างยิ่ง จึงจูบ
 เคียรเกล้าพระราชชิตาแล้วเดินออกมาออกมาน จึงมีพระราชโองการตรัส
 แก่ปาจิตตกumarว่า ดูกรพ่อ เราขอมอบราชสมบัติทั้งสินให้แก่เจ้า อีกทั้ง
 ธิดาของเราหนควย เจ้าจงครองราชอาณาจักรแทนเราต่อไป

ปาจิตตกumarทูลว่า ชาติแต่สมมติเทวดา ที่ทรงพระมหากรุณานั้น พระ
 เศษพระคุณหาที่ลุ่มมิได้ ข้าพระองค์ขอถวายราชสมบัติแด่พระราชชิตาคัน
 ขอได้ทรงพระกรุณาอนุญาตให้ ข้าพระองค์บรรพชาเถิด พระพุทธเจ้าชา
 พระเจ้าจุมปากราชจึงตรัสว่า ถ้ากระนั้นกคแล้ว เราอนุญาตให้เจ้า
 บวชตามความปรารถนา แล้วมีพระราชดำรัสให้หาเครื่องบรรพชตบรภขาร
 ถ้วนประณีต มอบให้ปาจิตตกumar ๆ ได้เครื่องถมณบรภขารพร้อมแล้ว ก็
 เข้าไปหาพระเถรผู้เป็นอุปัชฌายะ แล้วบวชเป็นภิกษุเวียนคืนถฐะประกอบ

ด้วยความอดสู้อย่างยิ่ง ครั้นกาลต่อมา ก็ได้เป็นพระตั้งพระราชปรากฏ
อยู่ในเมืองนน

ในลำดับนั้น พระปาจิตตตั้งราชาจึงไปหานายช่างมาสร้างศาลา
งามวิจิตรหลังหนึ่ง แล้วให้นายช่างจิตรกรรมเขียนรูปภาพ จับเรื่อง
ตั้งแต่พระโพธิสัตว์พานางอรพมพ จนถึงอศักราช พากันหนีออกจากปราสาท
ในเมืองพาราณสี แล้วลงจากอศักราชนั่งพักอยู่ใต้ร่มพฤกษา มนุษยพราน
ป่าดอบเขามายิงพระโพธิสัตว์ให้ตายในที่นั้น แต่มงกับพงพอนมากตก
พงพอนตายงเคียวยาพ่นให้กลบเป็น งตายพงพอนก็เคียวยาพ่นให้เป็นขนมา
แต่นางอรพมพเก็บเอายาพ่นมาเคียวพ่นพระดำมี ให้ได้สมฤตเป็นขนมา
แล้วต้องดำมีภริยาก็กวักหนีไปตั้งฝั่งแม่น้ำ พบดำมีเนรน้อยพายเรือมา
พระโพธิสัตว์ขออาศัยย่นาวาข้ามฝาก ดำมีเนรดั่งพระโพธิสัตว์แล้วกลบ
มารับนางอรพมพเทวี จนถึงนางอรพมพดวงให้ดำมีเนรชนคนมะเดื่อ แล้ว
นางกรบลงเรือข้ามหนีไปในคองคา

ครั้นพระตั้งราชาให้เขียนรูปเรื่องเสร็จแล้ว จึงจัดคนทั้งหลายให้อยู่
พิทักษ์รักษาศาลานั้น แล้วตั้งว่า ถ้าผู้ใดเข้ามาในศาลานี้ จะเป็นบุรุษก็ตาม
สัตว์ก็ตาม เมื่อได้เห็นรูปภาพที่เขียนไว้ แล้วแต่ร้องไห้ปริเทวนาการ
ไต่กเศรา ท่านทั้งหลายจึงรับมาบอกเราให้จงได้ พระตั้งราชาดั่งดงน
ด้วยคิดว่า พระโพธิสัตว์ดำมีมาถึงศาลานี้จะได้พบกัน

ฝ่ายปาจิตตกุมาร โพธิสัตว์นนครนพลตกกับนางอรพมพเทวี ก็มแต่
ความวิโยคไต่กเศราเป็นเบืองหน้า มรูทว่าจะติดตามไปในที่ใด ผนพระทัย

อย่มาวันหนึ่ง พระสังฆราชาจึงพูดแก่พระโพธิสัตว์ว่า ดุกรภิกษุ
 ท่านจงฟังคำเราในกาลนี้ ตัวเราคืออรพิมพเทวีซึ่งเป็นภรรยาของท่าน เรา
 มาบวชอยู่ในเมืองนกกานแล้ว บदनเราทั้งสองพากันดำดึกขาบทกดับไป
 บ้านเมืองเกิด พระโพธิสัตว์ได้ ฟังดังนั้นจึงตอบว่า ถ้ากระนั้นกดับแล้ว แต่
 โฉนของท่านจึงเป็นชายเราไม่สิ้นความสงสัย

ในกาลนั้น พระสังฆราชาจึงเดินเข้าไปในวิหาร ถวายนมัสการพระ
 พุทธปฏิมากรแล้ว จึงอธิษฐานว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เป็นนายกของ
 ด้ทั่วโลก ขอให้นมทั้งสองของข้าพเจ้ามชนคฤจากาดก่อน เพ่งหญิงของ
 ข้าพเจ้าจงปรากฏในกาลนี้ ครั้นสิ้นคำอธิษฐานแล้ว นมทั้งสองก็กดับมชน
 ในกาลนั้น พระสังฆราชาก็กดับเป็นนางอรพิมพเทวี

พระโพธิสัตว์ภิกษุเห็นดังนั้นก็มีความยินดียิ่งนัก จึงดำดึกขาบทเป็น
 คฤหัสถ์ในทันที ต้องล้ามภรรยาในครั้นจะเข้าไปทูลดาพระเจ้าจัมปากราช
 ก็ให้มีความระอายไม่ล้ามารถจะไปได้ จึงพากันออกจากเมืองจัมปากนคร
 รับไปยังเมืองพรหมพินธุราชธานี ครั้นถึงจึงพากันเข้าไปเฝ้าถวายบังคม
 พระราชบิดามารดา แล้วทูลประพฤติเหตุให้ทรงทราบทุกประการ

พระเจ้ามหาธรรมราชกับพระอัครมเหสีทอดพระเนตรเห็นพระโอรส
 แด่นางอรพิมพเทวี ก็มพระหฤทัยโล่มนต์เบิกบาน จึงมีพระราชโองการ
 ให้จัดการราชาภิเศก ตั้งนางอรพิมพเทวีให้เป็นเอกอัครมเหสี ทรงมอบ
 พระราชอาณาจักรให้พระโพธิสัตว์ปกครอง แล้วอวยชัยให้พรดองกษัตริย์
 ให้ดำรงในศีลราชสมบัติสันกาลนาน ประกอบด้วยมาตุ้กล้าราญโดยศีลวิบัติ

จำเดิมแต่นั้น พระปาจิตตกumar โพธิสัตว์ก็ดำรงราชอาณาจักร โดย
 ทศพิธราชธรรม แล้วทรงอุปถัมภ์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ
 แดทรงบำเพ็ญบุญญาภิมถารมทานเป็นต้น ครั้นทำตายชนธ ด้นพระชนม
 ภิชนไปบังเกิดในเทวโลกทิพยสถาน

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตวา สัมเด็จพระบรมศาสดาจารย์
 ทรงนำเรื่องในอดีตภพมาตรัดเทศน์นาดังนี้แล้ว จึงตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 พระนางพิมพาเทวีซึ่งบวชเป็นภิกษุณีนั้น จะได้มีความงามแต่ในกาลห้าม
 ได้ แม้ถึงในบุรพชาติปางก่อน นางก็มีความงามเป็นอย่างยิ่งในกาลเมื่อ
 บวชเป็นพระสังฆราชา ดังตถาคตแต่ดงมาแล้ว มีพระพุทธศาสดาดังนี้แล้ว
 ก็ทรงประชุมชาดกว่า จุดด้ามเนรในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระยา
 อชาตศัตรูราช นายพรานป่าในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระเทวทัต ท้าว
 ดักกเทวราชในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระอนุรุทธ พระมาตลีเทวบุตรใน
 ครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระฉนนิภิกษุ พระเจ้ามหาธรรมราชในครั้งนั้น
 กถบชาติมากคือพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา อัครมเหษีของพระเจ้ามหาธรรม
 ราชในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระมหามายาพุทธชนนี นางอรพิมพาเทวี
 ในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพิมพาภิกษุณี ปาจิตตกumar โพธิสัตว์ ในครั้งนั้น
 กถบชาติมากคือพระตถาคต ท่านทั้งหลายจงทรงจำชาดกดังแต่ดงมานี้

จบปาจิตตกumarชาดก

๔๐ สวรรพสิทธิชาดก

นายพรหม ชมาดา เป็รียนญ ๓ ประโยค วัดมหรณพ์ เรียง

สุวรรณโสภณี อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อตตโน
คุณวิเสสํ อารพุก กเถสิ

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ พระองค์เสด็จประทับอยู่ณพระเชตะวัน
พุทธาธิวาส ทรงพระปรารภคุณวิเศษของพระองค์ แล้วตรัสพระธรรม
เทศน์ว่า มีคำเริ่มต้นว่า สุวรรณโสภณี เป็นอาทิ

ในกาลนั้น ภิกษุทั้งหลายประชุมกันณโรงธรรมสภา แล้วพรรณนา
คุณวิเศษของพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ดูกกรอาวได้ทั้งหลาย พระผู้มีพระ
ภาคเป็นบรมครูของเราทั้งหลาย พระองค์ มกัจฉาโดยบายแลความตรึก
ตรองมากแด่พระองค์ มีศัลปะแลความฉลาดก็มาก พระองค์ มีคุณล้ำเร็ว
แล้วโดยอาการทั้งปวงด้วยประการฉะนี้

ลำดับนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคพระองค์ ไต่ทรงสดับฟังถ้อยคำ
ของภิกษุทั้งหลายกถาสดับนั้นแล้ว จึงเสด็จออกจากพระคันชกฏีไปสู่โรง
ธรรมสภา ประทับนั่งณอาสน์ ดังพระยาไกรสรราชสีหอนออกจากห้อง
แกวรัตนคูหา แล้วมพระพุทธรูปภาควัดถามว่า ดูกกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้
พวกเธอมาประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไร ภิกษุเหล่านั้นกราบทูล
เรื่องของตนได้สนทนากันนั้นให้ทรงทราบทุกประการ สมเด็จพระบรมศา
สดาจารย์ จึงมพระพุทธรูปภาควัดว่า ดูกกรภิกษุทั้งหลาย เราผู้ตถาคตจะได้เป็น

ผู้มกัจมากเป็นต้น แต่ในกาลนักษามิได้ แม้ครั้งก่อน ในกาลเมื่อเรา
 ได้วยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แลวงหาซึ่งโพธิสัมภารบารมอยู่นั้น เราผู้
 ตถาคคกมศีลปแดความเฉยวณตาดแถมบุญญากมากเหมือนกัน ย่อมถึง
 ซึ่งถึงเป็นที่ชอบใจ บรรดาภษตริยทงหลายในลัดกถสมพทวูป ที่เป้น
 ผู้ถึงแลวซึ่งผงแห่งไครเพท แลมศีลปพร้อมเพรียงทุกประการ จะได
 เด่มอกบช่วยเราผู้ตถาคคหามิได้ ด้วยว่าเราผู้ตถาคคได้เป็นพระราชโอรส
 ผู้ประเด็ริฐูกว่าภษตริยเหล่านน กับตนเราผู้ตถาคคได้ ถึงแลวซึ่งลัพพญญต
 ญาณตรัสรู้ โยเยชรรวมทงปวง เป้นผู้ประเด็ริฐูกว่าตัรรพดีททงหลายม
 พระญาณหาที่ลุดมมิได้

ครนหมพระพุทฐฎกาตรัดฉนแลวกคุษณภาพนงอยู่ ภิกษุเหล่านนจึงพา
 กนกราบทลอาราธนาให้ตรัสพระชรรวมเทคณา ลมเด็จพระบรมคาลัดดาจิ่ง
 ทรงนำอดคันทานมาทรงแลดงดงค่อไปน

อดีเต ภิกษเว คิริภษนคเร อุสภราชา รชช กาเรลี คุกร
 ภิกษุทงหลาย ในอดีตกกาลดว่งไปแลวชานาน ยังมีพระมหากษตริยทรง
 พระนามชอว่าอุลภราช ได้แลวยราชลัมบัตในกรุงคิริภษนคเร พระองคมี
 พระราชชิตาองคหนึ่ง ทรงพระนามชอว่าลุดรรณโลภะ ซึ่งเป็นพระราชชิตา
 เกิดกบด้วยพระราชเทวทรงพระนามชอว่ากุดัมพ ครนพระราชชิตานนม
 พระชนมายุได้ ๑๖ พรรษาแลว มีพระรูปพระโฉมงดง่ามยงนุกทงพร้อม
 ด้วยเบญจตักษณะทงปวง หาดัศรอินทจะเด่มอเหมือนนมได้

จึงมีคำปฐจาต์อดถามเข้ามาว่า พระราชธิดานนมพระรูปพระโฉม
งดงามหาดตรีอนทจะเด่นอมไตนน เพราะเหตุอะไร

มีคำวดีช่นว่า เพราะเมื่อครั้งบรรพชาติหนหลัง พระนางได้มาทาน
รักษาคัดบำเพ็ญกุศลมามาก ทงมจตชนแชนอนน้อมในสรพดศวทงหลาย
มิได้เดอกหน้า แลวกประกอบไปด้วยศรัทธาเดอมได้ในคุณพระรัตนตรัย
แต่ประพฤตคำตนคอบบุคคลผู้เจริญ (คือเจริญโดยชาติ โดยวัย โดยคุณ)
เมื่อนางพึงธรรมเทศนาแลวกบรจากทานแลวกษาอุโบสถศีล เพราะเหตุนี้
ครันมาในชาตินพระนางจึงมีพระรูปพระโฉมอนงดงามหาดตรีอนทจะเด่นอ
มิได้ แลวนางก็ไดมาบังเกิดในตระกูลอันประกอบด้วยลาภแลยศมากเห็น
ปานฉนี้ พระราชธิดานนม จึงได้ตอชาปรากฏทัวไปในสกลสมพทัวป

ครันนพระราชาทงหลายในสกลสมพทัวป ครันได้ทรงดัดบช่าว
นนมแลว ต่างกพากนหมจตตกระดรักใครในพระราชธิดานนม จึงได้รบดั่งให้
ราชบรชจตแฉงเครองบรเวณการแดตกแต่งชางมาชองคน ๆ เด็จแลว ต่าง
ก็เด็จชนทรงชางแตมาพระทงง เด็จจออกจากพระนครไปยงด้านกพระเจ้า
อุฎถราช ครันถงแลวกหน้าเครองบรเวณการเขาไปถวาย เมอจะทรงทำ
ปฏิธณฐารกับพระเจ้าอุฎถราชนนมจึงถ่าวเป็นคาถาว่า

มหาราช ทูมาคตา   ตุมหากิ สนตักิ มยิ

ตุมหากิ ธิตุทสฺสิตุ   ธิตริ โน เทถ ยาจิตา

ความว่า ข้าแต่พระองค์เป็นราชาอันประเสริฐ ข้าพระพุทธเจ้าทงหลาย
ได้พากนมาแลวยงด้านกชองพระองค์แต่ทไถด เพื่อจะทูลขอรับพระราชทาน

พระราชธิดาของพระองค์ ขอพระองค์จงพระราชทานพระราชธิดาให้แก่
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเถิด

ลำดับนั้นพระเจ้าอุลปราชนั้นได้ทรงฟังถ้อยคำของพระราชาทั้งหลาย
เหล่านั้นแล้วทรงแยหน้า แล้วมีพระราชดำริว่า ฌณิน ฌณิน พวกท่าน
ทั้งหลายจงพากันไปพบกับธิดาของเราคนละสี่ยามจำเพาะราตรีเดียว

ที่
บัดนี้กำหนดเป็นประณามยามสี่ยามแล้วจึงนิยามเท่านั้น ในพวก
ท่านทั้งหลาย ผู้ใดไปพบกับธิดาของเราในราตรีเดียวนั้น นางพูดด้วยแล้ว

เรากจะให้แก่ผู้นั้น ครั้นพระราชาทั้งหลายเหล่านั้น ได้ทรงฟังพระราชดำริ
ดังนั้นแล้ว ก็พากันมาประชุมกันที่ควรข้างหนึ่งจึงปรึกษาซึ่งกันและกัน ในการที่จะให้
ผู้ใดไปก่อนแต่หลัง ครั้นตกลงกันแล้ว บรรดาพระราชาทั้งหลายเหล่านั้น

พระราชาองค์หนึ่งจึงทูลถามพระเจ้าอุลปราชนั้นแล้ว ได้แจ้งข้อปราชัยของ
พระราชธิดานั้นในประณามยาม แล้วทรงนิยตนาการประทับอยู่ณภายนอก
ถ้ำถ้อยคำเป็นทักกับพระราชธิดาสวรรณโสภา แม่เมอพระราชนัน

ตรีด้วยอาการอย่างนั้นตลอดราตรีหนึ่งแล้ว พระราชธิดานั้นจะใคร่
ถ้อยคำอย่างใดอย่างหนึ่งห้ามได้ ครั้นสว่างแล้ว พระราชานันจึงได้แจ้ง
จากปราชัยของพระราชธิดา ไปกราบทูลพระเจ้าอุลปราชนั้นให้ทรงทราบ

ทุกประการ พระเจ้าอุลปราชนั้นจึงมีพระราชดำริว่า เหตุที่งอนงอนไว้ก่อน
พวกท่านทั้งหลายจงพากันไปพบกับธิดาของเราให้เป็นลำดับกันไป

จำเดิมแต่นั้นไป พระราชาองค์หนึ่งจึงได้ตั้งขันธุ์ปราสาทแล้ว ประทับ
 ณภายนอก กล่าวขบถจากกับพระราชธิดานั้น จนเวลาด่าง แม่พระราช
 ธิดานั้นจะได้อวดอวดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ห้ามได้ พระราชานนั้นก็ได้ตั้ง
 จากปราสาทไปส่งสำนักพระเจ้าอุธักราช กราบทูลเหตุนี้ให้ทรงทราบ แม่
 พระเจ้าอุธักราชก็ทรงอวยอย่างนั้น พระราชาทั้งหลายเหล่านั้น ก็ผิด
 เป็ดยหนักได้ตั้งขันธุ์ปราสาทของพระราชธิดานั้น โดยลำดับ ๆ กันอีก พระ
 ราชาองค์หนึ่ง ๆ ก็ได้อวดอวดเป็นทรรกกับด้วย พระราชธิดานั้น คนละ
 ราตรี ๆ จนเวลาด่าง พระราชธิดานั้นก็ได้อวดอย่างใดอย่างหนึ่งกับ
 พระราชาเหล่านั้น พระราชาเหล่านั้นจึงได้พากันได้ตั้งไปยังสำนักพระเจ้า
 อุธักราช ต่างก็พากันกราบทูลเหตุนี้ให้ทรงทราบว่า ข้าแต่สมมติเทวดา
 พระราชาของพระองค์ได้อวดอย่างใดอย่างหนึ่งกับข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 เพราะฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะขอถวายบังคมลาฝ่าพระบาทไปณ
 บดิน พระเจ้าอุธักราชจึงมรับสั่งให้ราชบุรุษทั้งหลายถวายเครื่องบรรณา
 การคืนให้แก่กษัตริย์เหล่านั้นโดยลำดับกัน แล้วพระองค์ก็ทรงประสูต
 พระพรให้แก่กษัตริย์เหล่านั้นว่า เชิญท่านทั้งหลายจงพากันไปให้เป็นสุข
 ดำราญเถิด พระราชาเหล่านั้นต่างก็พากันได้ตั้งกลับไปยังพระนครของตน ๆ
 ในกาลครั้งนั้น ยังมีพระราชาทรงพระนามชื่อว่าวิชัยราชในกรุงอดิ
 นคร พระองค์เป็นผู้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ มีพระอัครมเหสี
 ทรงพระนามชื่อว่าอุบลเทวี

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์จุดจากเทวณิกาย มาปฏิสนธิในพระครรภ์ของ
 พระราชเทวีนั้น ครั้น ถวบทศมาศ แลวกัประสูติ จากครรภ์ โภทร ประเทศ
 ดำดบนันพระเจ้าวิชัยราช จึงมีรับสั่งให้หาพราหมณ์ทั้งหลายเข้ามาทำนาย
 พระลักษณะของพระราชกุมารนั้น พราหมณ์ทั้งหลายเห็นแล้วจึงพากัน
 พิจารณาตรวจดูพระลักษณะของพระราชกุมารนั้นแล้ว จึงพยากรณ์ทำนาย
 ถวายพระเจ้าวิชัยราชว่า ข้าแต่พระองค์เป็นพระราชาอันประเสริฐ พระ
 ราชโอรสของพระองค์นี้ จะเป็นมุนีศัลยแต่ความตรึกมาก ทั้งจะประกอบ
 ด้วยพระปัญญาปรีชาเฉตยวณฉลาด แต่จะมีอุบายวิธมากหลายประการ ครั้น
 พระเจ้าวิชัยราชบรมกษัตริย์ ได้ทรงสดับคำพยากรณ์ ที่พราหมณ์ทั้งหลาย
 กราบทูลถวายตงนนั้นแล้ว ก็มิพระหฤทัยได้มนต์ยนิคยงนิก
 ฝ่ายพระราชกุมารนั้น ครั้นทรงพระเจริญวัยจนแล้ว ก็มิพระรูป
 พระโฉมอันอุดมประเสริฐ แต่เป็นที่นำมาซึ่งความเลื่อมใส แต่เป็นที่ควร
 ทัดนาแห่งมหาชนผู้ที่ได้เห็น ทั้งเป็นที่รักใคร่ชอบน้อเจริญใจของพระเจ้า
 วิชัยราช

ครั้งนั้นพระเจ้าวิชัยราชปรารถนาจะให้พระราชกุมารนั้นทรงศึกษาศิลป
 วิทยา จึงได้ทรงพระราชทานซึ่งทองคำพันลึงแก่พระราชกุมารนั้นแล้ว
 ตรัสว่า ดูกรบุตรผู้เป็นที่รักของบิดา เจ้าจงไปศึกษาเล่าเรียนศิลป
 วิทยาในสำนักของทีลีปา โมกษณเมืองคกกลีสถานนั้นเถิด พระโพธิสัตว์
 รับพระราชโองการรับเอาทองคำพันลึงนั้น แล้วถวายบังคมลาพระราชบิดา
 ไปยังเมือง คกกลีสตา เข้าไปสู่สำนักอาจารย์นั้นแล้ว ทำความเคารพ

แล้วกล่าวว่า บคนหาพเจ้าจะขอศึกษาศิลปวิทยาในสำนักของท่านอาจารย์
 อาจารย์จึงถามว่า คุณพ่อมานพ เจ้าจะเรียนศิลปชนิดใด พระโพิษิตัว
 กล่าวว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ ศิลปที่ทำตายออกออกแล้วนำเอาจิตต์ออก
 มาแล้วเอากลับเข้าไปไว้อย่างเดิมได้ อีกนั้น ขอท่านอาจารย์จงสอนศิลป
 ที่สามารถเช่นนั้น ให้แก่ข้าพเจ้าเถิด ฝ่ายอาจารย์ก็รับจะสอนให้เช่นนั้น
 ครั้นพระโพิษิตัว ได้ฟังถ้อยคำของอาจารย์ดังนั้นแล้ว ก็บังเกิดโสมนัสยินดี
 แล้วเรียนศิลปในสำนักอาจารย์นั้นเดือนเดียวก็สำเร็จ แล้วทำสักการบูชา
 คอบแทนอาจารย์ด้วยทองพันหนึ่งนั้น ครั้นแล้วก็ลาอาจารย์กลับไปยัง
 พระนครของพระองค์ ครั้นถึงแล้วก็เข้าไปถวายบังคมสมเด็จพระชนกชนนี
 กราบทอดความนั้นให้ทรงทราบทุกประการ

ครั้นวันรุ่งขึ้นเป็นวันเคาระบดอง พระเจ้าวชิรราชจึงมรบดีงให้ราชบุรุษ
 ทิ้งหลายเอากดองไปเที่ยวคืบาวรองทวทั้งพระนครว่า พระราชกุมารซึ่ง
 เป็นพระราชโอรสของเรานี้ ได้สำเร็จศิลปวิทยาทั้งปวงแล้ว เพราะเหตุ
 นั้น จึงได้ตั้งพระนามชื่อว่าสุวรรณพิบัติราชกุมาร

ถ้าคบบนั้สุวรรณพิบัติราชกุมาร โพิษิตัว ครั้นได้ทรงสดับประพฤติ
 เหตุพระราชบิดาตั้งพระนามชื่อว่าสุวรรณโสภณนั้นแล้ว ก็ให้บังเกิด
 บคได้มนัสมพระทัยปฏิพัทธรักใคร่ แล้วพระองค์ก็เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง
 พร้อมด้วยจตุรงค์เสนา เสด็จออกจากกรุงอดิกันคร ไปตั้งนรมรรคา ๒๕ โยชน์
 จึงมถุดถึงกรุงศรีภษนคร ครั้นถึงแล้วพระโพิษิตัว จึงนำเครื่องบรรณา
 การเข้าไปถวายพระเจ้าอสุภราชเสด็จแล้ว จึงทำปฏิสันฐานารทูลขอพระราช

ครนราตรีมย บรรดาพานชเหต่านนพากนหดบอย พานชผหนงคนชนแฉว
 แฉไปเห่นทอนจนทนทอนหนง ทยตามกระแฉ่นำมากระทบเรื่อเข้า ก
 ทราบว่าเป่นแก่นไมจนทน จิงเก็บเอาไวแฉวแกะเป่นรูปนารมรูปงดงาม
 ทำเห่นของควรแกะความกำหนดยนต ค่อนนไป ยงมบรุษอกคนหนงได
 เห่นรูปนารนนแฉว จิงไปประกบตกแตงนงห่มรูปนนด้วยเครองอดงการ
 ทงปวง ทำเห่นดงามเป่นทควรตควรชม ค่อนนไป ยงมบรุษอกคนหนง
 ไดเห่นรูปนารชงประกบตกแตงดงามนนแฉว กแฉดงความพอใจรักใคร
 เชอเชอรูปนารนน ไหนงณอาฉ่นะด้วยความบทยนต ค่อนนไปอก มบรุษ
 อกคนหนงไดเห่นรูปนารนนแฉว กไปนงฉ่นทนาปราไฉยอยกบรูปนารให้
 เห่นอธิบายว่าตนได บรุษทง ๔ คนเหต่านน กมจตตกรใครปราถนารูป
 นารนนด้วยกัน จิงไดพรอมใจกันยกเอารูปนารนนมา แฉวกล่าวถ้อยคำ
 ไฉยงชงกันแฉกกัน ในเร่องทไมตกตงกัน กบรดาบรุษทง ๔ คนเหต่านน
 ใครจะเป่นผู้ ไฉรูปนารนนเฉา ดวงจตคคของอำมาตยนนจิงกราบทลว่า
 บรุษผู้ ไฉแก่นจนทนแฉวเอามาแกะรูปนารทำให้เห่นของควรแกะความกำหนต
 ยนตนนแฉละ ควรไฉรูปนารนนพระพทชเจ้าชา

ครนพระราชธาไฉทรงฉตบถ้อยคำของดวงจตคคอำมาตยกล่าวดงนน
 แฉว จิงมพระเส้าฉนตรดว่า ตกรอำมาตย คำทำนว่านนไมควร กบรุษ
 ผู้ ไฉแก่นจนทนแฉวเอามาแกะเป่นรูปนาร ทำให้เห่นของควรแกะความ
 กำหนตยนต บรุษนนควรเป่นบิตา กบรุษผู้ ไฉไปนงฉ่นทนาปราไฉยอย
 กบรูปนารนน บรุษนนควรเป่นพ บรุษผู้ ไฉแฉดงความพอใจรักใคร

แล้วเชื่อเชิญรูปนารินให้หนึ่งณะอาดณะด้วยความบคยนค บรุษนคคว
เปนมารดา บรุษผู้ใดไปประดับตกแต่งรูปนารินด้วยผาแดเครองอาภรณ์
ทงหลาย บรุษนคควเปนล้าม

ในกาตกรงน ราชบรุษทงหลายครนใด พงพระเดาวันของพระราช
ธดาตรัดงนนแล้ว ก็พากันประกโคมบุญจตุรยางคคนคทรชนพรอมกัน เดียง
กักกองขมใหญ่ก็ได้บังเกิดมชนแล้ว อนนชอวาเหตุเปนปฐมทแรก

ครนถึงมชณิมยามราตรี พระโพธิสัตว์จึงเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์
นุไปวางไว้ในเทาเตียงที่บรรทมของพระราชธิดานน แล้วพระองค์ก็
เดด็จกลับมาประทับอยณทนนอก แล้วตรัดถามดวงจิตต์ของอำมาตย์
นุว่า ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ ยังมีพระราชกุมารทง ๔ พระองค์ พากัน
ไปดูเมืองตกกศีลาเพื่อไปเรียนศึลปวิทยาในสำนักทศาปาโมกช องคหนึ่ง
เรียนศึลปในทางยงชน องคหนึ่งเรียนศึลปในทางทำให้สัตว์ทตายแล้ว
กลับให้เปนชนใด ออก องคหนึ่งเรียนศึลปในทางค่าน้ำอยู่ในน้ำไดนาน ๆ
องคหนึ่งเรียนศึลปในทางโหราศาสตร์ ครนพระราชกุมารเหदानนเรียนศึลป
วิทยาสำเร็จแล้ว จึงพากันดาอาจารย์เพอกลับไปสู่พระนครของตน ๆ ครน
มาถึงแวันแควนแดนเมืองแห่งหนึ่ง จึงพากันไปหนึ่งณะร่มไม้ไทโรใหญ่ต้น
หนึ่งซึ่งอยู่ไกลริมฝั่งพระมหาสมุทรแล้วกล่าววว่า เราทงหลายจะมตาภ
เมื่อไรตามค่านวณนน พระราชกุมารทง ๓ จึงพากันถามพระราชกุมาร
ซึ่งเรียนศึลปในทางโหราศาสตร์นุว่า ดูกรดีหลาย พวกเราจะมตาภเมื่อ
ไรตามค่านวณในทางโหราศาสตร์นน ฝ่ายพระราชกุมารนุจึงได้ค่านวณ

ตามวิธีเดิรจแต่จิงพยากรณ์ทำนายว่า ดุกรดภัยผู้เจริญทั้งหลาย จะมี
 นกหัสติงค ควหนึ่งพานารบินมาโดยอากาศ แล้วบอกกับ พระราชกุมารซึ่ง
 เป็นผู้ชำนาญในทางยิงธนูว่า ท่านจงคอยยิงธนูเถิด
 ขณะนั้น มนกหัสติงค ควหนึ่ง โฉบลงจับเอา พระอัครมเหสีของ
 พระราชาในเมืองนั้น ซึ่งทรงพระภูษาอันประเดิรวิจิตรอันแดง ด้วย
 ดำคณิวาสนเนื้อพาไปโดยอากาศ พระราชกุมารเห็นดังนั้นได้เห็นแล้ว จึง
 บอกกับพระราชกุมารซึ่งเป็นผู้ชำนาญในทางยิงธนูว่า ดุกรดภัยผู้
 เจริญ ท่านจงยิงธนูไปเถิด พระราชกุมารนกกยิงไปตามคำพระราชกุมาร
 เหล่านั้นบอก พอพระราชกุมารนกกยิงไป นกหัสติงคคคใจก็ปล่อย
 พระอัครมเหสีนั้นแล้วบินหนีไป พระราชเทวีนั้นก็ตกลงไปในท่ามกลาง
 มหาสมุทร พระราชกุมารซึ่งเป็นผู้ชำนาญในทางดำน้ำนั้น ก็ดำลงไปใน
 มหาสมุทรนำเอาพระราชเทวีนั้นขึ้นมาจากน้ำ พระราชกุมารซึ่งเป็นผู้ชำ
 นาญในทางแก้สัตว์ ทศายแล้วให้กลับเป็นชนได้นั้น จึงร้ายพระเวททำ
 ให้พระราชเทวีนั้นกลับเป็นชนได พระราชกุมารทั้ง ๔ เหล่านั้น ปราถนา
 จะใคร่ได้พระราชเทวีนั้นทุก ๆ พระองค์ ต่างก็ถนทนาหารือซึ่งกันแต่กัน
 ในเรื่องท่อยากจะได้พระราชเทวีนั้น พระโพธิสัตว์จึงตรัสถามดวงจิตต์
 ของอำมาตย์นั้นว่า ดุกรอำมาตย์ผู้เจริญ ก็ผู้ใดจะได้พระราชเทวีนั้นเล่า
 ดวงจิตต์ของอำมาตย์จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นสัมมตเทวดา
 พระราชกุมารองค์ โดยยิงธนูไปให้นกหัสติงคปล่อยพระราชเทวี พระ
 ราชกุมารพระองค์นั้นแหละควรได้ พระพุทธเจ้าข้า

๔ คนเหล่านั้นนมไต่ทราบบ้านเรือนของหญิงเหล่านั้นแล้ว จึงถามกันแต่กัน
 ก็ไม่ได้ความว่าหญิงที่เป็นชู้ของตน ๆ บอกเคหะสถานบ้านเรือนแก่ตนว่า
 กระไร

ในกาลนั้น ยังมีโจรหนึ่งถูกเดี่ยบบทาวอยตงเป็น นอนกตงเกิดออก
 ยืนที่แห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ไกลนักกับที่อยู่ของบุรุษทั้ง ๔ คนเหล่านั้น ครั้น
 ได้ฟังถ้อยคำของบุรุษเหล่านั้นถามซึ่งกันและกันอยู่นั้น บุรุษโจรจึงถาม
 ว่า พวกท่านพูดอะไรกัน บุรุษเหล่านั้นจึงบอกว่า พวกข้าพเจ้าถามกัน
 เรื่องเคหะสถานบ้านเรือนของชู้ บุรุษโจรนั้นจึงถามว่า ก็พวกท่านรู้แล้วหรือ
 บุรุษเหล่านั้นบอกว่า พวกข้าพเจ้าไม่รู้ บุรุษโจรนั้นจึงได้กล่าวว่่า ดูก
 ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้ารู้จัก พวกบุรุษเหล่านั้นจึงได้พากันกล่าว
 ว่า ถ้าท่านรู้จักแล้วไซ้ ขอท่านจงกรุณาช่วยบอกแก่พวกข้าพเจ้าด้วย
 เถิด บุรุษโจรจึงกล่าวว่่า พวกท่านทั้งหลายจงไปนำเอาหน้ามาให้เรากิน
 ก่อน แล้วเราจึงจะบอกให้ บุรุษเหล่านั้นก็พากันไปนำเอาหน้ามาให้บุรุษ
 โจรนั้นกิน เมื่อบุรุษโจรนั้นได้กินหน้าแล้วจึงได้ถามบุรุษทั้ง ๔ คนนั้นว่า
 ชู้ของพวกท่านเขาบอกว่ากระไร บรรดาบุรุษทั้ง ๔ คนเหล่านั้น บุรุษที่
 หนึ่งจึงบอกว่า ข้าแต่ นาย ชู้ของข้าพเจ้าเขาเอามอดบคร์ษะ แล้ว
 บอกว่าเรือนของตนอยู่ตรงนั้น บุรุษโจรนั้นจึงกล่าวว่่า ถ้าอย่างนั้น
 นับตั้งแต่ที่นี้ไปไกลประมาณ ๕ อศก แลมีคนไพร่ดำหรบเป็นท่เณอยู่ข้าง
 ทิศบูรพา เรือนของชู้จกอยที่นั้น ครั้นบอกบุรุษที่หนึ่งดังนี้แล้ว จึงถาม
 บุรุษที่สองต่อไปว่า ชู้ของท่านเขาบอกว่ากระไร บุรุษที่สองนั้นจึงบอก

17/062564

ว่า ชูของข้าพเจ้าเขาเอามือปราคณ์ แล้วบอกว่าเรือนของคุณอยู่ที่
ตรงน ถาอย่างนน นบตงแต่ทนนไปไกลประมาณ ๘ อคัภ แดมตนนนน
อยชางทศปราชณ เรือนของชูจกอยทนน ครนบอกบรชทตองตงนแฉว
จึงถามบรชทตอไปอกว่า ชูของท่านเขาบอกว่กระไร บรชทตอ
นนจึงบอกว่ ชูของข้าพเจ้าเขาเอามือดบแกม แล้วบอกว่เรือนของคุณ
อยทตรงน ถาอย่างนน นบตงแต่ทนนไปไกลประมาณกิงโยชน แดมเตา
ของชางหมอยชางทศทกษณ เรือนของชูจกอยทนน ครนบอกบรช
ทตอตงนแฉว จึงถามบรชทตอไปว่ ชูของท่านเขาบอกว่กระไร
บรชทตอ นนจึงบอกว่ ชูของข้าพเจ้าเขาเอามือดบคว แล้วบอกว่เรือน
ของคุณอยทตรงน ถาอย่างนน นบตงแต่ทนนไปไกลประมาณโยชนหนึ่ง
มดระด่าหรายอยชางทศอดร เรือนของชูจกอยทนน
เมอบรชโจรบอกตงนแฉว บรชทง ๔ คนเหล่านน กมจตตชนชม
ยนค ค่างกพากนดาบรชโจรนนไปเทยวเดาะแฉวงหาเคหะตถานบ้านเรือน
ชูของตนน ๗ ผูหนึ่งไปทางชางทศบรพา ผูหนึ่งไปทางชางทศปราชณ ผูหนึ่ง
ไปทางชางทศทกษณ ผูหนึ่งไปทางชางทศอดร เมอเทยวเดาะแฉวงหาไป
กไตพบเรือนชูของตนน ๗ แฉว ค่างกมจตตยนคเปนทยงกบดวยหญิงทง
หลายเหล่านน ๗ จึงไตถามว่ คูกรพ้อ เหตุไรท่านจึงรจกเคหะตถานบ้าน
เรือนของพวกตนนเดา บรชเหล่านนจึงไตเดาเหตุของตนน ๗ ใหหญิงเหล่า
นนพงทกประการ พวกหญิงเหล่านนจึงไตว่ คูกรท่าน พวกท่านมาทำ
แกพวกข้าพเจ้าเอาตามอำนาจเกดตงนไมสมควรรเดย ครนกลาวตงนแฉว

ต่างก็พากันขับไล่บรูษเหตานั้นด้วยถ้อยคำว่า จำเดิมแต่เข้าไปพวกท่านทั้ง
หลายอยู่ภายในถิ่นเคย จึงไปเสียที่อื่นเถิด

ลำดับนั้น พวกหญิงเหตานั้นจึงพากันไปปลดเอาบรูษโจรที่ถูกเลี้ยง
หลายอยู่ทั้งเป็นนมา บำรุงปฏิบัติมิให้ขาดหน้าเป็นต้น บรรดาหญิงทั้ง
๔ คนเหตานั้น คนหนึ่งนำเอาอาหารมาปฏิบัติเป็นนิตย คนหนึ่งปฏิบัติด้วย
น้ำสำหรับล้างหน้าเป็นนิตย คนหนึ่งปฏิบัติด้วยน้ำร้อนเป็นนิตย คนหนึ่ง
นำเอาบุตรแก่กรัดไปเทเป็นนิตย บรูษโจรนั้นครั้นได้รับความปฏิบัติของ
หญิงเหตานั้น ก็หายโรคเป็นปรกติ ก็ในหญิงจำพวกนั้น หญิงคนไรจะ
เป็นใหญ่ แดจกได้บรูษโจรนั้นเป็นสามีได้ ดวงจิตต์ของอำมาตย์จึง
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นราชาอันประเสริฐ หญิงที่นำเอาบุตร
แก่กรัดไปเทเป็นนิตยนั้นแหละ ควรได้บรูษโจรนั้นเป็นสามี

ครั้นพระราชธิดาได้ทรงสดับคำของอำมาตย์ก็ดวงดวงนั้นแล้ว จึงมี
พระเสาวนิตำว่า ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ คำท่านว่านี้ไม่ควร หญิงคนใด
ได้นำเอาอาหารมาปฏิบัติบรูษโจรนั้นเป็นนิตย หญิงคนนั้นแหละควรได้
บรูษโจรนั้นเป็นสามี

ขณะนั้นพวกราชบรูษทั้งหลายครั้นได้ พงพระเสาวนิต พระราชธิดาครัด
ดวงดวงแล้ว ก็พากันบนเสงศรียงคคนตรชนพรอมกัน เฝียงเอกรีกกกกของ
ก็ได้ บงเกิดชนอกเป็นครั้งที่สาม

ครั้นถึงปัจจุตต์มยจะ โกลรง พระโพธิสัตว์จึงนำเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์
นั้นไปวางไว้ในที่ โกลรงพระเชนย แลวพระองค์ก็เสด็จกลับมาประทับที่

17/06/2564

เคนนอก แดวครัดถ้ามดวงจิตต์ของอำมาตย์นุนว่า ดกรอำมาตย์ผู้เจริญ
 มนารคนหนึ่งมรปงาม ทงมร่างกายแบบบาง มีเดินเกศาอันดเอียดอ่อน
 ควรคควรชมเช่นนแหดะ จึงจะเป็นที่ชอบเนือเจริญใจของสัตว์ โดกทั้ง
 หลาย ก็แควการลัมผล์ทง ๒ คือนุ่นแแต่ศรทง ๒ อย่างน อย่างไหนจะ
 อ่อนกว่ากัน ดวงจิตต์ของอำมาตย์ จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์เป็น
 พระราชาอันประเสริฐ ลัมผล์ของนุ่น เป็นลัมผล์อ่อนกว่าลัมผล์ของสัตว์
 พระพุทธเจ้าชา

ครนพระราชชิตาไตทรวงลัมถอยคำของดวงจิตต์อำมาตย์กล่าวดงนุน
 แดว จึงมีพระเล้าวนตรลัว ดกรอำมาตย์ผู้เจริญ คำที่ทำนวั้นไม่ควร
 ลัมทถึงพรมบริบูรณ์ด้วยจิตต์อ่อนไม่กระดางนแหดะ จึงจะได ชอวาม
 ลัมผล์อ่อนยิ่งกว่าลัมผล์นุ่นแแต่ศร

ลำดับนุน พวกราชบุรุษทงหลายครนไต พงพระเล้าวนี้ของพระราช
 ชิตาตรลัมดงนุนแแต่ ก็พากันประ โคมตุรยตนตรชนพรมกัน เดียงเอ็กเกรก
 ก็ได บงเกิดชนเป็นกรงทล

พระโพธิสัตว์ จึงคอยหียบเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์มาได้เข้าในอกของ
 อำมาตย์นุน แดวพระองค์กเล็ดจกดบมาประทับณที่เคนนอก พอเวตา
 พระอาทิตย์ อุกยไชรคัมแแต่ พระองค์จึงเล็ดจกลงจากปราสาท มหม
 อำมาตย์แเวดลอมเปนยศบริวาร เล็ดจไปประทับณอาลันอนคกแแต่
 เปนอนค ตรงหน้าพระทงของพระอสุภราช แดวกกราบทูลให้ทรง
 ทราบทุกประการ พระเจ้าอสุภราชครนไตทรวงลัมดงนุนแแต่ จึงทรง

วิตกโก เสฏฐธมฺเมสุ สพฺพราชาหิ ปญฺญา
ปิยวาโจ มโนรมฺเม ตฺยหิ ทสฺสามิ ธีตริ

ความว่า เธอเป็นพระราชาอันประเสริฐ แต่ทั้งประเสริฐกว่านระ
ทั้งหลาย ทั้งมกุณวิเศษแต่ปัญญาความคิดอ่าน แต่มีความตรึกตรองแต่
ความเฉลียวฉลาดมาก เป็นดังอยู่แต่ในธรรม อนึ่งเป็นผู้ประเสริฐ
กว่าพระราชาทั้งหลาย เพราะมีความตรึกตรองมากกว่าพระราชาทั้งหลาย
ทั้งปวง แต่มีความตรึกตรองอันกว้างขวางเสียซึ่งความตรึกตรองของพระ
ราชาทั้งหลายมีประการต่าง ๆ แต่มีความตรึกตรองในธรรมอันประเสริฐ
ทั้งมปัญญาความคิดดีกว่าพระราชาทั้งปวง แต่มาจาถ้อยคำเป็นที่รักใคร่
ทำใจของเราให้ยินดี เพราะฉะนั้น บัดนี้เราจะยกราชชดาให้แก่เจ้าดังนี้
ถ้าดีนั้น พระโพธิสัตว์ได้ทรงสดับพระราชดำรัสตรัสดังนั้นแล้ว
จึงตรัสคาถานี้ต่อไปว่า

สพฺพราชาหิติกฺกโม วิตกโก นานุปการวิตกโก
คเวสมานโน เสฏฐสิปโป สีลํ รกฺขามิ ปุพฺเพ ภเว
อตุตฺตโน จิตฺตํ ปสาเทตฺวา ทานํ ปุญฺญานิ กโรมิ
ยํ ยํ อิจฺฉามิ กมฺมเมว ตํ ตํ กมฺมเมว สมิชฺฌติ
อิทานิ มตฺถกํ ปาปฺณามิ

ความว่า การที่ข้าพเจ้ามีความตรึกตรองเกินกว่าพระราชาทั้งปวง
เช่นนี้ ก็ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้เสาะแสวงหาซึ่งความตรึกตรองแต่คิดป้อน
ประเสริฐมีประการต่าง ๆ อนึ่งเมื่อในภพก่อน ข้าพระพุทธเจ้าทำจตต์

17/06/2564

ของข้าพเจ้าให้เต็มไฉนก็ได้ ใ้รักษาสืบมาเพื่อบำเพ็ญทานการบุญ เพราะฉะนั้น
 ข้าพระพุทธเจ้าจะปราถนาผลกรรมใด ๆ ผลกรรมนั้น ๆ ก็ย่อมสำเร็จ
 ได้ทุกประการ ครั้นมาบัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ ถึงซึ่งผลอันเป็นที่สุด
 แลประเดิรู้กันว่านรชาติทั้งหลายดั่งนี้

พระเจ้าอุทุมพร ได้ ทรงสดับฟังซึ่ง ถ้อยคำของพระ โพรตต์ตัวกราบทูล
 ด้วยคาถาดังนั้น ก็บังเกิดพระ โดมณต์ยนิต์ จึงมีรับสั่งให้เสนาผู้ใหญ่เข้า
 มาเฝ้าแล้วดำรัสว่า ท่านจงให้นายช่างปลุกพระมหาปราสาทตกแต่งให้
 งดงาม แลให้ แต่งตั้งอาสน์นมัสการต่าง ๆ ณที่บัดนี้ก่อนแล้วด้วยทอง
 แลวดาดเพดานอันเบอบนบดลงกน ครั้นทำการสำเร็จแล้วท่านจงมา
 บอกให้เราทราบ เสนาผู้ใหญ่ นั้นก็ไปทำตามรับสั่งทุกประการ พระ
 เจ้าอุทุมพร จึงพาพระ โพรตต์ตัวเสด็จไปด้วยราชบริพารเป็นอันมาก ครั้น
 ถึงปราสาทแล้วเสด็จประทับบนบดลงกนทอง ฝ่ายพระราชธิดา
 สุวรรณ โสภานัน ก็เสด็จประทับนั่งบนบดลงกนทองอันเบอบนบดของพระ
 โพรตต์ตัว รวกระว่านางเทพธิดาชื่อว่าสุชาติอันประทับนั่งกับท้าวดีก
 เทวราชณัน

ในกาลนั้น สาวผู้ร่างค่างานดทั้งหลายก็พากันนั่งแวดล้อมอยู่พร้อม
 กันทั้งชายชวาหน้าแลหลัง แลวงดาวถ้อยคำสรรเสริญมีประการต่าง ๆ
 อันประกอบด้วยถ้อยคำอันเป็นมงคลเป็นต้น ฝ่ายพระกุดมพรราชเทวี
 ก็ได้กล่าวคาถาอันถวายพระพรว่า

ยักิลฺลิจิ กุสลปฺปญฺณิ

มยฺหณฺเจว ปิตุ จ

เตน สพฺเพน กุสฺเลน

อชฺรา อมฺรา ภว

ความว่า กุศลผลบุญอันใดอันหนึ่งของเรากตของพระราชบิดากต
ใดทำไว้แล้ว ด้วยอำนาจกุศลผลบุญทั้งปวงนั้น ขอให้เรอทั้งต้องจงอย่า
รแกรตายเลย ดึงน

ครนเสด็จพระราชพรแล้ว พอเวลาดำยณหัดมัย พระโพธิสัตว์ก็
เสด็จเข้าที่เสด็จได้ยาดันบรมมณบุญญิตตอาสันกับพระราชเทวี พระ
นามว่าสุวรรณโสภานัน จำเดิมแต่นั้นไป กษัตริย์ทั้งต้องก็พากันไป
ถวายบังคมพระชนกชนนี บูชาด้วยเครื่องสักการบูชาต่าง ๆ มีของหอม
แดดอกไม้เป็นคณ ครนเสด็จแล้วจึงกราบทูลว่า ข้าแต่สมเด็จพระชนก
ชนนีผู้ประเสริฐ บคนขาพระบาททั้งสองขอถวายบังคมลาฝ่าพระบาทไป
ยังอดิกันคร ขอให้ฝ่าพระบาททั้งสองจงปราศจากธรรมโรคาพาธ จง
ทรงดำรงอายุด้วยความสุขทุกพระอิริยาบถเถิด

ครนกราบทูลถวายบังคมลาแล้วถวายพระพรเสด็จแล้ว พระโพธิสัตว์
ก็พาพระราชเทวีสุวรรณโสภานัน ไปสู่นครของพระองค์ถึงแล้วก็เสด็จชน
สู่ปราสาทพร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก เมื่อดำยณหัดมัยพระองค์ก็พาพระ
ราชเทวีเสด็จเข้าที่เสด็จได้ยาดัน รุ่งชนกษัตริย์ทั้งต้องก็พากันไปถวาย
บังคมสมเด็จพระชนกชนนีแล้วก็ประทับยณที่ควรข้างหนึ่ง ขณะนั้นมหา

ชนทั้งหลายต่างก็พากันมาบูชาพระโพธิสัตว์เจ้า ด้วยเครื่องสักการบูชา
เป็นอันมาก

จำเดิมแต่นั้นไป พระเจ้าอติทศกรัทรัง โปรดมรับสั่งให้อภิเษกพระ
โพธิสัตว์แด่พระสุวรรณโสภาราชเทวีนั้น ให้เป็นพระอัครมเหสีของพระ
โพธิสัตว์นั้น ครั้นแล้วจึงทรงมอบเครื่องราชกกุธภัณฑ์สำหรับกษัตริย์ทั้ง
๕ คือเศวตฉัตร ๑ จามร ๑ ฉลองพระบาททอง ๑ พระวอทอง ๑
พระมงกุฎแก้วมณี ๑ กับทรงราชสมบัติทั้งหลายแก่กษัตริย์ทั้งสองพระองค์
ให้ทรงดำรงราชอาณาจักรสืบสันตติวงศ์ต่อไป แต่ในเวลานั้นพระโพธิ
สัตว์หาได้ครองราชสมบัติไม่ เพราะพระราชาบิดายังมีพระชนม์ดำรงอยู่
เมื่อพระราชาบิดานั้นเสด็จสวรรคตแล้ว พระโพธิสัตว์ก็ได้ดำรงราชย์ใน
อติทศกรัทรังไป พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมีประการต่าง ๆ มี
ทานศีลเป็นต้น ครั้นเสด็จสวรรคตแล้ว ก็ได้ไปบังเกิดในดุสิตสวรรค์
จุติจากดุสิตพิภพแล้วได้ มาบังเกิดในมนุษยโลก แต่พระองค์ท่องเที่ยวอยู่ใน
สังสารวัฏดังนี้ สิ้นสี่อสงไขยแสนกัปป์ จึงได้ตรัสแก่พระปรมาภิเษก
สัมโพธิญาณ ด้วยประการฉะนี้

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตวา สัมเด็จพระบรมศาสดา
จารย์ เมื่อพระองค์ทรงนำพระธรรมเทศนานั้นมาโปรดประชาชนแล้ว
จึงทรงสืบอนุชนประชุมชาดกว่า พระเจ้าอุสภราชในกาลครั้งนั้น ได้
มาเป็นพระเจ้าสุปปพุทธ ในครั้งน พระราชเทวีทรงพระนามว่ากุดัมพ

ในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าอุบลพุทธ^{๕๕} ในครั้งนั้น
 พระเจ้าวิชัยราชในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นสมเด็จพระพุทธบิดา ทรงพระ
 นามว่าสุทโชนมหาราชในครั้งนั้น พระอุบลเทวีซึ่งเป็นพระอัครมเหสีของ
 พระเจ้าวิชัยราชในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นสมเด็จพระพุทธมารดา ทรง
 พระนามว่ามหาเมธาในครั้งนั้น พระสุวรรณโสภาราชเทวีซึ่งเป็นพระอัคร
 มเหสีของพระโพธิสัตว์ในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นพระพิมพาโสธราซึ่ง
 เป็นมารดาของพระราหุลในครั้งนั้น ฝ่ายธรรมพัตติชโพธิสัตว์ในกาลครั้งนั้น
 ได้มาเป็นเรณูตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นทิพย์แก่สัตว์โลกทั้งปวง ขอ
 ท่านทั้งหลายจงพากันทรงจำชื่อกันไว้ตามนัยที่แสดงมานี้เถิด

จบธรรมพัตติชชาดก